

1/2020

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

BULLETIN

Pravidelný přehled právních novinek se zaměřením na rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a zahraničních nejvyšších soudů.

ODDĚLENÍ

Oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu poskytuje odbornou poradenskou činnost pro soudce Nejvyššího soudu, jakož i pro soudce soudů nižších stupňů, v oblasti evropského práva.

SLOŽENÍ

Petr Barták
petr.bartak@nsoud.cz, +420 541 593 523

Jan Bena
jan.bena@nsoud.cz, +420 541 593 161

Lukáš Boháček
lukas.bohacek@nsoud.cz, +420 541 593 137

Katalin Deák
katalin.deak@nsoud.cz, +420 541 593 480

Lívia Ivánková
livia.ivankova@nsoud.cz, +420 541 593 271

Ladislav Kováč
ladislav.kovac@nsoud.cz, +420 541 593 519

Jan Strya
jan.strya@nsoud.cz, +420 541 593 585

KONTAKT

Oddělení analytiky a srovnávacího práva
Nejvyšší soud

Burešova 20
657 37 Brno

+420 541 593 480

international@nsoud.cz

www.nsoud.cz

SOCIAL

BULLETIN

**ÚSPĚCH KLIMATICKÉ ŽALOBY NA RYCHLEJŠÍ SNIŽOVÁNÍ EMISÍ
SKLENÍKOVÝCH PLYNŮ V NIZOZEMSKU**
NIZOZEMSKO (STR. 9)

**OMEZENÍ KONTAKTU S DĚTMI V KONTEXTU
DUŠEVNÍ NEMOCI**
CÎNȚA (STR. 11)

**PRÁVO NA SPRÁVEDLIVÝ PROCES A ROZHODNUTÍ SOUDU
NEPOLOŽIT PŘEDBĚŽNOU OTÁZKU SOUDNÍMU DVORU**
SANOFI PASTEUR (STR. 15)

**PŘÍPUSTNOST PŘEDBĚŽNÉ OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE POLSKÝCH
OPATŘENÍ ZAVÁDĚJÍCÍCH REŽIM KÁRNÉHO ŘÍZENÍ
PROTI SOUDCŮM**
MIASTO ŁOWICZ A PROKURATOR GENERALNY (STR. 20)

**K MOŽNOSTI UPLATNIT NÁHRADU ZA ZPOŽDĚNÝ
ČI ZRUŠENÝ LET PŘI ZAKOUPENÍ ZÁJEZDU
U CESTOVNÍ KANCELÁŘE**
PRIMERA AIR SCANDINAVIA (STR. 22)

ÚVODNÍK

Milí čtenáři,

vítáme Vás u letošního jarního čísla našeho Bulletinu, ve kterém Vám opět přinášíme zajímavé novinky z oblasti rozhodovací praxe vybraných zahraničních vrcholných soudů, Evropského soudu pro lidská práva, stejně jako Soudního dvora Evropské unie.

Za pozornost jistě stojí rozhodnutí nizozemského Nejvyššího soudu, který ve věci *Urgenda* potvrdil rozhodnutí nižších soudů, jimiž byla Nizozemsku uložena povinnost, aby do konce roku 2020 snížilo emise skleníkových plynů ve srovnání s rokem 1990 o 25 %. Rozhodnutí založil zejména na Rámcové úmluvě o změně klimatu a na právních povinnostech státu chránit život a blaho svých obyvatel ve smyslu Evropské úmluvy o lidských právech.

Se zajímavými rozsudky přišel rovněž Evropský soud pro lidská práva. Ve věci *Čința proti Rumunsku* dospěl k závěru, že skutečnost, že stěžovatel trpěl duševní nemocí, nemůže odůvodnit rozdílné zacházení v porovnání s jinými rodiči v obdobné situaci. Vnitrostátní soudy totiž dostatečně neposoudily dopad jeho psychické nemoci na jeho schopnost starat se o dceru a její bezpečí. Kromě toho se např. ve věci *Sanofi Pasteur* zaměřil na otázku práva na spravedlivý proces v kontextu povinnosti vnitrostátního soudu odůvodnit nepředložení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie Kasačním soudem, přičemž rozhodl, že k nepřipustnému zásahu do tohoto práva v posuzované věci došlo.

V neposlední řadě Soudní dvůr Evropské unie se věcech *Miasto Łowicz* a *Prokurator Generalny* zabýval otázkou souladu nové polské právní úpravy, která se týká kárného režimu soudců, s právem jednotlivců na účinnou právní ochranu, kde rozhodl o nepřipustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, neboť nezjistil, že by mezi ustanovením unijního práva a spory v původních řízeních existoval vztah, který by požadovaný výklad činil nezbytným k vynesení rozhodnutí vnitrostátních soudů. Ve věci *Primera Air Scandinavia* se kromě jiného zabýval otázkou náhrady škody cestujícímu, jehož let byl zpožděn o tři hodiny a více, ze strany přepravce, jestliže byl let součástí smlouvy o zájezdu uzavřené s třetí osobou. Zde dospěl k závěru, že cestující může v takovém případě podat žalobu u soudu místa poskytnutí služby letecké dopravy.

Příjemné čtení Vám přeje

redakce Bulletinu

V případě zájmu o pravidelné zaslání našeho Bulletinu se na nás můžete obrátit prostřednictvím e-mailu international@nsoud.cz.

OBSAH

JUDIKATURA EVROPSKÝCH NEJVYŠŠÍCH SOUDŮ

Francie: <i>Povaha právního vztahu mezi řidičem poskytujícím dopravní služby v rámci digitální platformy a společností Uber</i>	... 4
Německo: <i>Možnost učinit svobodné a informované rozhodnutí o vlastní smrti je v Německu ústavně chráněným lidským právem</i>	... 5
Nizozemsko: <i>Použitelnost doznání osoby získané vyšetřovací technikou „Mr. Big“ v trestním řízení</i>	... 7
Nizozemsko: <i>Úspěch klimatické žaloby na rychlejší snížení emisí skleníkových plynů v Nizozemsku</i>	... 9

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Cința: <i>Omezení kontaktu s dětmi v kontextu duševní nemoci</i>	... 11
Magyar Kétfarkú Kutya Párt: <i>Požadavek předvídatelnosti právní normy v kontextu svobody projevu protestní politické strany</i>	... 12
Pendov: <i>Zajištění serveru v trestním řízení vedeném proti třetím osobám v kontextu ochrany vlastnictví a práva na svobodu projevu</i>	... 14
Sanofi Pasteur: <i>Právo na spravedlivý proces a rozhodnutí soudu nepoložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru</i>	... 15

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Gómez del Moral Guasch: <i>K přezkumu transparentnosti pohyblivé úrokové sazby ve spotřebitelské smlouvě o hypotečním úvěru</i>	... 18
Lintner: <i>Rozsah přezkumu zneužívající povahy ustanovení spotřebitelské smlouvy</i>	... 19
Miasto Łowicz a Prokurator Generalny: <i>Přípustnost předběžné otázky týkající se polských opatření zavádějících režim kárného řízení proti soudcům</i>	... 20
Primera Air Scandinavia: <i>K možnosti uplatnit náhradu za zpožděný či zrušený let při zakoupení zájezdu u cestovní kanceláře</i>	... 22

MONITORING LITERATURY ... 24

JUDIKATURA NEJVYŠŠÍCH SOUDŮ

Francie: Kasační soud

Rozsudek č. 374 (19-13.316) ze dne 4. března 2020

Povaha právního vztahu mezi řidičem poskytujícím dopravní služby v rámci digitální platformy a společností Uber

Úplné znění rozhodnutí
Vysvětlující zpráva

Sociálněprávní senát Kasačního soudu dne 4. března 2020 ve věci č. 374 (19-13.316) rozhodnul, že smlouva mezi řidičem poskytujícím dopravní služby prostřednictvím digitální platformy a společností Uber, která tuto platformu provozuje, je smlouvou pracovní. Existuje zde totiž vztah podřízenosti, jenž je charakteristický pravomocí udělovat pokyny, dohlížet na jejich plnění a sankcionovat řidiče v případě jejich neplnění.

Předmětné rozhodnutí je již druhým rozhodnutím sociálněprávního senátu Kasačního soudu týkajícím se pracovníků vykonávajících činnost v rámci digitální platformy (viz Bulletin č. 4/2018). V projednávaném případě se jedná o nizozemskou společnost Uber BV, která používá digitální platformu a aplikaci, jež poskytuje prostor pro vytvoření kontaktu mezi klienty a řidiči, kteří pracují jako samostatně výdělečně činné osoby.

Žalobce, pan X, se od 12. října 2016 smluvně zavázal působit jako řidič společnosti Uber BV, a to podepsáním registračního formuláře o spolupráci. V daném případě si také pronajal vozidlo od partnera společnosti Uber a zapsal se do registru SIRENE jako nezávislý podnikatel.

V dubnu 2017 mu společnost Uber natrvalo deaktivovala jeho účet. Pan X proto podal proti společností Uber BV a Uber France žalobu, kterou se domáhal překvalifikování jeho smluvního vztahu na pracovní smlouvu a požadoval zpětné zaplacení mzdy a náhradu škody za skončení smlouvy. Pracovní soud v prvním stupni žalobu pana X zamítl a rozhodl, že smlouva, kterou byl vytvořen vztah mezi panem X a společností Uber BV, má obchodněprávní povahu a prohlásil se za nepřislušný rozhodovat v dané věci. Odvolací soud v Paříži ovšem uvedený rozsudek změnil, když uvedl, že uvedená smlouva má pracovníprávní povahu. Společnosti Uber BV a Uber France ná-

sledně proti tomuto rozsudku podaly dovolání ke Kasačnímu soudu.

Kasační soud nejprve poukázal na čl. L. 8221-6 francouzského zákoníku práce, podle kterého je u fyzických osob, které se při výkonu činnosti zapisují do některého z rejstříků vyjmenovaných v tomto ustanovení, předpoklad, že s příkazcem nejsou v pracovníprávním poměru. Existenci pracovní smlouvy je ovšem možno prokázat v případech, kdy uvedené osoby poskytují služby podle pravidel a podmínek, které způsobí, že se ve vztahu k příkazci ocitnou ve vztahu trvalé právní podřízenosti.

Kasační soud následně poukázal na svou ustálenou judikaturu, podle které existence zaměstnaneckého vztahu nezávisí na vůli stran nebo názvu, jaký daly své dohodě, ale na skutečných podmínkách, za kterých je obchodní aktivita vykonávána. Dále poukázal i na judikaturu týkající se vztahu podřízenosti, podle které je takový vztah charakterizován výkonem práce pod vedením zaměstnavatele, který má pravomoc udělovat pracovní příkazy a usměrňování, kontrolovat jejich vykonání a sankcionovat pochybení svého podřízeného. Ve smyslu uvedené judikatury může práce v rámci organizovaného poskytování služby vést ke vztahu podřízenosti v případech, kdy zaměstnavatel jednostranně stanovuje podmínky pro výkon práce. Kasační soud také odkázal na judikaturu Soudního dvora Evropské unie, když uvedl, že pojem pracovník, jak je definován judikaturou Soudního dvora, je podobný chápání ustálenou judikaturou sociálněprávního senátu Kasačního soudu, tj. že podstatným kritériem je kritérium podřízenosti.

Kasační soud následně poukázal na odůvodnění odvolacího soudu, v němž je uvedeno, že na to, aby se pan X stal „partnerem“ společnosti Uber BV a její stejnojmenné aplikace, musel zapsat svoji osobu do živnostenského rejstříku („*Registre des Métiers*“). Pan X se následně stal součástí dopravní služby zřízené a zcela organizované společností

Uber BV, která existuje pouze prostřednictvím této platformy. Nemohl tak svobodně rozhodovat o organizování vlastní činnosti, o vyhledávání své klientely, nebo o výběru svých dodavatelů.

Ve vztahu k svobodě rozhodnout se o připojení k platformě Uber a svobodě volby pracovní doby poukázal odvolací soud na to, že existence možnosti zvolit si pracovní dny a hodiny nevyklučuje sama o sobě vztah podřízenosti. Kdykoliv se řidič připojí k platformě Uber, stává se součástí služby organizované společností Uber BV. Pokud se jedná o ceny jízdného, odvolací soud uvedl, že tyto jsou smluvně stanoveny algoritmem platformy Uber, který používá prediktivní mechanismus ukládající řidiči absolvovat konkrétní trasu cesty. Řidič proto nemá svobodu volby – smlouva společnosti Uber BV stanovuje možnost úpravy tarifu, a to zejména pokud si řidič vybere „neefektivní cestu“. Pan X poukázal na několik úprav jízdného, které u něj aplikovala společnost Uber BV, což ve skutečnosti prokázalo, že mu společnost Uber BV udělovala pokyny a měla kontrolu nad aplikací.

Ve vztahu k podmínkám pro provádění obchodní aktivity v rámci dopravních služeb bylo poukázáno na to, že aplikace Uber dohlíží na to, aby byla jízda přijata. Pan X v tomto ohledu potvrdil, že po třech odmítnutích návrhů na jízdu mu byla doručena zpráva „Jste stále tam?“. Uber v takových případech vyzývá řidiče, kteří nechtějí přijímat jízdu, aby se „jednoduše“ odhlásili. Tuto výzvu je ovšem potřeba posuzovat ve světle ustanovení smlouvy, podle které „si Uber vyhrazuje také právo deaktivovat nebo jinak omezit přístup nebo použití aplikace řidiče (...) podle uvážení společnosti Uber“. Účinkem uvedených ustanovení je tak navést řidiče, aby zůstali připojeni, a aby tak byli k dispozici společnosti Uber BV po celou dobu připojení, aniž by si mohli svobodně zvolit jízdu, která jim vyhovuje tak, jak by to mohl učinit jiný nezávislý řidič. To je obzvláště významné s ohledem na ustanovení smlouvy, ze kterých vyplývá, že destinace jízdy, která může podmínit

její přijetí řidičem, je pro řidiče v momentu, kdy odpovídá na žádost o jízdu v rámci platformy Uber, v některých případech neznámá.

Odvolací soud nakonec uvedl, že nad rámec výše uvedených sankcí zavedla společnost Uber BV i zaznamenávání četnosti zrušení, které následně mohly vést až ke ztrátě přístupu k účtu nebo trvalému znemožnění přístupu k aplikaci Uber. K uvedenému mohlo dojít v případě, že uživatelé aplikace hlásili „problematické chování“, a to bez ohledu na to, zda tato obvinění byla prokázána nebo či tyto sankce byly přiměřené danému skutku. Uvedené sankce mohly být použity i ve vztahu k panu X.

Kasační soud tak s poukazem na výše uvedené závěry odvolacího soudu potvrdil správnost jeho právního posouzení. Potvrdil také správnost testu stran vztahu podřízenosti, který se skládá ze zjištění, zda existuje pravomoc udělovat pokyny, pravomoc dohlížet na jejich výkon, a pravomoc udělovat sankce za jejich neplnění. Odvolací soud tak zastával správný právní názor, když shledal, že existoval vztah podřízenosti v okamžiku, kdy se řidič připojí k aplikaci společnosti Uber. Kasační soud navíc tento případ odlišil od svého prvního rozhodnutí týkajícího se digitální platformy, když nevezl v úvahu skutečnost, že řidič nemá žádnou povinnost připojit se, a také, že neexistuje ani sankce v případě dlouhodobého nepřipojení se do aplikace. V tomto ohledu bylo poukázáno rovněž na judikaturu Soudního dvora Evropské unie, podle které kvalifikace „osoby samostatně výdělečně činné“ z hlediska vnitrostátního práva nevyklučuje, že určitá osoba musí být kvalifikována jako „zaměstnanec“ ve smyslu unijního práva, pokud je její nezávislost pouze fiktivní, a maskuje tak skutečný pracovní poměr.

S odkazem na výše uvedené Kasační soud dovolání zamítl.

Ladislav Kováč

Sky posture of Pigeons, Ooscarkooty, CC0

Německo: Spolkový ústavní soud

Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 26. 2. 2020, sp. zn. 2 BvR 2347/15 a další
Možnost učinit svobodné a informované rozhodnutí o vlastní smrti je v Německu ústavně chráněným lidským právem

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Spolkový ústavní soud rozhodl, že ústavně zaručené právo na svobodný rozvoj osobnosti, ve spojení s ochranou lidské důstojnosti,

zahrnuje rovněž právo se svobodně a informovaně rozhodnout o vlastní smrti. Toto právo přitom každému umožňuje vzít si svůj život sám či za tímto účelem využít asistenci dobrovolně poskytnutou ze strany třetích osob. Kriminalizace asistované sebevraždy jakožto profesionální služby však podle Spolkového ústavního soudu výkon tohoto práva nepřipustně omezila, neboť byla jakákoliv možnost využít asistence třetích osob v praxi účinně znemožněna. Z toho důvodu bylo příslušné ustanovení německého trestního zákoníku pro neústavnost zrušeno.

Německý trestní zákoník [1] v § 217 zakládá trestní odpovědnost každého, kdo poskytne, obstará nebo zprostředkuje asistovanou sebevraždu jakožto profesionální službu. Toto ustanovení bylo (společně s akcesorickým návrhem na jeho zrušení) napadeno několika ústavními stížnostmi ze strany celé řady subjektů, ke kterým patří zejména kliniky nabízející asistovanou sebevraždu se sídlem v Německu a Švýcarsku a vážně nemocné osoby usilující o ukončení svého života za pomoci takové kliniky, ale také lékaři a právníci.

Spolkový ústavní soud nejprve připomněl, že lidská svoboda a respekt k lidské důstojnosti jsou fundamentálními principy německého ústavního pořádku. Jsou založeny na tom, že lidé jsou schopni svobodně se rozhodovat o sobě samém a nést za to odpovědnost. Důstojnost, jež představuje nezczizitelnou hodnotu, vyžaduje, aby byla každá lidská bytost bezpodmínečně uznána jako autonomní jednatel. Tato osobní autonomie každého jednotlivce a rozvoj jeho osobnosti jsou totiž integrální součástí lidské svobody, která každému umožňuje určovat, rozvíjet a udržovat svoji vlastní osobnost při rozhodování o sobě samém.

K tomu je nicméně potřeba, aby měl každý jednatel možnost žít svůj život podle svých vlastních pravidel a nebyl nucen žít způsobem, který je principiálně neslučitelný s jeho identitou a představami o sobě samém. Pokud jde v tomto směru o lidskou osobnost, rozhodnutí ukončit život má pro existenci každého jednotlivce zcela fundamentální význam. Smysl života a důvody pro rozhodnutí jej ukončit jsou přitom předmětem osobní víry a přesvědčení. Podle Spolkového ústavního soudu se takové rozhodnutí týká základních otázek lidské existence a spočívá na osobnosti každé osoby jako žádné jiné životní rozhodnutí. Právo rozhodnout o vlastní smrti je proto ústavně chráněno jako součást práva na svobodný rozvoj osobnosti dle čl. 2 odst. 1 základního zákona [2], ve spojení s ochranou lidské důstojnosti dle jeho čl. 1 odst. 1, a to tehdy, pokud je takové rozhodnutí učiněno svobodně a informovaně.

K tomu Spolkový ústavní soud uvedl, že se rozhodnutí ukončit život neomezuje pouze na případy odmítnutí život udržující léčby, nýbrž dopadá i na případy, kdy se jednatel aktivně rozhodne svůj život (ať už z jakéhokoliv důvodu) ukončit. Není totiž omezeno na situace ovlivněné vnějšími okolnostmi, jako je např. vážná nemoc. Naopak, toto právo je garantováno po celý život, přičemž nezáleží na obecně chápaných hodnotách jako je náboženství či společenská dogmata. Jednatel proto nemusí svoje rozhodnutí ukončit život nijak zdůvodňovat či vysvětlovat,

stačí, že k danému rozhodnutí dospěl sám, a to svobodně a informovaně. Jde totiž z jeho strany o přímý, byť konečný, projev osobní autonomie, jež je vlastní lidské důstojnosti každého člověka.

Spolkový ústavní soud dodal, že právo rozhodnout o své smrti zahrnuje rovněž možnost žádat a využít pro účely ukončení života asistenci dobrovolně poskytnutou ze strany třetích osob. Tam, kde výkon ústavně chráněného práva a svobodný rozvoj osobnosti závisí na účasti třetích osob, je nutné rovněž těmto poskytnout ochranu před případnými zákazy, které by jim, v rozporu s jejich vlastní svobodou, znemožnily nabídnout osobě přející si ukončit vlastní život nezbytnou asistenci.

Po dovození, že právo svobodně a informovaně rozhodnout o své smrti je chráněno ústavním pořádkem, Spolkový ústavní soud konstatoval, že napadený § 217 trestního zákoníku do tohoto práva zasahuje, neboť objektivně jednotlivcům znemožňuje ukončit svůj život. Přistoupil proto k posouzení, zda je daný zásah ospravedlnitelný. V tomto směru nejprve uvedl, že zásah je v daném případě obzvláště závažný, a to s ohledem na význam, který má právo rozhodovat o sobě samém a svém životě pro svobodný rozvoj osobnosti každého jednotlivce. Z toho důvodu musí opatření zasahující do tohoto práva sledovat legitimní cíl, být pro jeho dosažení vhodné a nezbytné a z hlediska vztahu mezi cílem a omezeními přiměřené.

Spolkový ústavní soud na začátek posouzení ústavnosti uznal, že kriminalizace asistované sebevraždy sleduje legitimní cíl. Ustanovení trestního zákoníku totiž sleduje ochranu jednotlivce rozhodovat o vlastním životě a slouží k ochraně života jako takového (čímž Německo plní své pozitivní závazky). Zákonodárce tak může kriminalizovat jednání, jež mohou potenciálně vytvářet společenská očekávání a nátlak na jednotlivce, aby v určitých životních situacích svůj život ukončili, např. při stáří či závažné nemoci. To zvláště za situace, kdy se lze domnívat, že poskytovatelé asistované sebevraždy nemusí být vždy zcela schopni zajistit dostatečnou ochranu svobodné vůle osob při rozhodování o ukončení života a zabezpečit v tomto směru jejich informovanost.

Ačkoliv Spolkový ústavní soud uznal, že kriminalizace asistovaných sebevražd je způsobitelným prostředkem k dosažení sledovaného cíle, dospěl k závěru, že nejde o prostředek vhodný. Omezení svobody je totiž možné pouze tehdy, je-li břemeno uložené jednotlivci přiměřené výhodám plynoucím pro obecné blaho. Tato podmínka však v daném případě překračuje meze toho, co lze považovat za legitimní prostředek k ochraně osobní autonomie při rozhodování o ukončení vlastního života. Nechrání totiž svobodu a informovanost rozhodnutí ukončit život, nýbrž takové rozhodnutí zcela znemožňuje.

Podle Spolkového ústavního soudu je povinností státu chránit právo jednotlivců rozhodovat o sobě samém. Ochrana života může mít přednost před svobodou jednotlivců, pokud jde o ochranu osob před jejich vystavením

nežádoucím vlivům. Právní řád nicméně může těmto vlivům čelit prostřednictvím preventivních opatření a různých záruk. Zákonodárce tak může např. přijmout opatření na podporu paliativní péče, aby snížil touhu vážně nemocných ukončit svůj život. Stejně tak se může snažit kupříkladu o zlepšení životních podmínek, jež mohou mít vliv na rozhodnutí osob spáchat sebevraždu. Zákonodárce se však nemůže vyhnout odpovědnosti v oblasti sociální politiky tím, že zcela odstraní ústavně chráněné právo rozhodovat o sobě samém. Jednotlivci musí být zachována možnost odmítnout na základě vlastní víry a přesvědčení život podporující léčbu a ukončit svůj život buď sám nebo za asistence třetích osob. Toto rozhodnutí je totiž nutné chápat jako výkon jeho osobní autonomie. K tomu Spolkový ústavní soud dodal, že pokud by byla ochrana života v rozporu s ochranou osobní autonomie, odporovalo by to ústřednímu chápání německé společnosti, jež považuje lidskou důstojnost za hodnotový základ, což zavazuje respektovat a chránit právo na svobodný rozvoj osobnosti jako nejvyšší hodnotu ústavního pořádku.

Zákaz asistované sebevraždy jakožto profesionální služby tak podle Spolkového ústavního soudu porušuje německý ústavní pořádek, neboť účinně znemožňuje asistenci třetích osob při ukončení vlastního života. To má za následek nepřipustné a nepřiměřené omezení osobní autonomie. Jedinci sice mají nadále možnost využít jiného způsobu ukončení vlastního života, tato příležitost však může být v řadě případů pouze teoretická, neboť jednotlivci nemusí mít k dispozici žádný skutečný a spolehlivý prostředek tak (bez asistence třetích osob jakožto profesionální služby) učinit. Byli by totiž odkázáni v podstatě pouze na asistenci lékařů, kteří nicméně v mnoha případech poskytnutí této asistence odmítají, přičemž k tomu ani nemohou být povinni. Lékařům naopak mnohdy takové jednání

zakazují jejich etické kodexy a profesní pravidla chování. Přístup k asistenci při ukončení života tak nesmí být závislý na tom, že se lékaři rozhodnou jednat v rozporu s těmito pravidly.

Spolkový ústavní soud rovněž odmítl, že by kriminalizace asistované sebevraždy jakožto profesionální služby mohla být odůvodněna ochranou třetích osob. Ta totiž v žádném případě neumožňuje zcela omezit individuální právo každého jednotlivce rozhodnout o sobě samém a své smrti.

Kromě práva jednotlivců rozhodnout informovaně a svobodně o své vlastní smrti, jakožto součásti širšího práva na svobodný rozvoj osobnosti, pak Spolkový ústavní soud konečně shledal nepřipustný zásah taktéž do práv osob a organizací, jež mají v úmyslu poskytovat profesionální asistenci při ukončování života.

Ze všech výše uvedených důvodů Spolkový ústavní soud napadené ustanovení německého trestního zákoníku zrušil. To nicméně neznamená, že zákonodárce nemůže poskytování asistované sebevraždy nijak regulovat. Musí tak však činit způsobem, který bude respektovat jednotlivce jako lidskou bytost schopnou rozhodovat o sobě samém. Nabízí se tak soustředit se spíše na zajištění informovanosti při rozhodování o ukončení života či na zákaz nebezpečných způsobů asistované sebevraždy. V žádném případě však nesmí být nikomu uložena právní povinnost asistovat při ukončení života jiného.

Lukáš Boháček

[1] Zákon ze dne 13. listopadu 1998, BGBl. I S. 3322 (Strafgesetzbuch).

[2] Ústava Spolkové republiky Německo (*Grundgesetz*).

Nizozemsko: Nejvyšší soud

Poradní stanovisko generálního advokáta ze dne 18. 06. 2019 a následný rozsudek Nejvyššího soudu Nizozemska ze dne 17. 12. 2019 ve věci Posbank Použitelnost doznání osoby získaného vyšetřovací technikou „Mr. Big“ v trestním řízení

Poradní stanovisko a shrnutí

Rozsudek a shrnutí

Nejvyšší soud Nizozemska se zabýval otázkou přípustnosti využití doznání podezřelého, získaného s využitím vyšetřovací techniky Mr. Big, v trestním řízení.* Na základě poradního stanoviska generál-

ního advokáta dospěl k závěru, že tato technika není sama o sobě nepřipustná, právní základ pro její provedení v Nizozemsku nicméně neobsahuje dostatečné záruky, které jsou jinak při výslechu osob v trestním řízení zabezpečeny. Pokud proto soud rozhoduje, zda v trestním řízení použít doznání získané při užití takové techniky, jako je Mr. Big, musí své rozhodnutí dostatečně důkladně zvažít

„vzít v úvahu přípustnost a důvěryhodnost takového důkazu a jeho případný dopad na práva obviněného.“

„Mr. Big“ označuje vyšetřovací techniku, která pochází původem z Kanady, kde se relativně často používá k získání doznání podezřelého v případech závažných trestných činů, typicky vražd. Spočívá v tom, že je policejním orgánem vytvořena celá fiktivní zločinecká organizovaná skupina. Podezřelý se pak postupně s pomocí policejních agentů stane členem této fiktivní zločinecké organizace s tím, že prostřednictvím finančních a jiných pobídek navazuje stále užší vztahy s jednotlivými jejími členy a nabývá v organizaci důvěru. Technika je typicky využívána vůči podezřelým, kteří jsou zranitelní a lehce ovlivnitelní (např. penězi, postavením atd.).

Samotná technika má několik fází. Podezřelý se v nich postupně účastní na činnosti takto vytvořené fiktivní zločinecké organizace a jsou mu za peníze nabízeny různé výhody. V poslední fázi pak předstupuje před Mr. Big (jenž je rovněž policejním agentem). Tento „vůdce“ organizace nabídne podezřelému do budoucna ochranu a další výhody ze strany zločinecké organizace. To však pouze výměnou za to, že podezřelý přizná svoji dosavadní kriminální minulost, aby byla organizace chráněna před případnými budoucími „překvapeními“. Pokud se podezřelý takto dozná k vyšetřovanému trestnému činu, je proti němu následně zahájeno trestní stíhání, v jehož rámci je takto získané doznání použito.

Technika má několik problematických slabín. Zejména jde o hodnověrnost doznání, které může být učiněno pod nátlakem, výhrůžkou či pod slibem finanční odměny, kariérního postupu ve zločinecké organizaci atd. Doznat se tak může i osoba, která čin nespáchala. Dalším problémem je faktické zřízení zločinecké organizace kolem podezřelého, přičemž tuto organizaci vytváří stát. S tím souvisí rovněž to, že využití této vyšetřovací techniky je finančně velice nákladné. Vyšetřování (v podstatě simulace existence zločinecké organizace) totiž běžně trvá řadu měsíců a musí do něj být zapojen velký počet osob.

Nejvyšší soud Nizozemí řešil v souvislosti s technikou Mr. Big případ Posbank. Ten se skutkově týká vraždy Alexe Wiegmina, jenž si v roce 2003 šel zaběhat v národním parku Veluwe, už se však nevrátil. Jeho tělo se známými střelnými zranění bylo následně nalezeno v zapáleném autu.

Policejní orgán zahájil prověřování trestného činu, to však zpočátku nevedlo k úspěchu. V roce 2016, v návaznosti na televizní pořad inspirovaný těmito událostmi, se nicméně jeden z pachatelů přihlásil sám policii a k trestnému činu se doznal. Rovněž jmenoval druhou osobu, která se měla trestného činu dopustit společně s ním. Tento druhý podezřelý byl následně podroben vyšetřovací technice Mr. Big.

Při takto provedeném vyšetřování byla podezřelé osobě nabídnuta vysoká finanční částka, pokud se přizná ke své dosavadní kriminální minulosti. Jelikož policie navíc vědě-

la, že se jedná o osobu závislou na alkoholu, zajistila jí k němu v průběhu vyšetřování dostatečný přístup. Samotné vyšetřování přitom trvalo 5 měsíců. Podezřelý byl tedy vystaven nátlaku ze strany Mr. Big a donucen se přiznat, přičemž (mimo jiného i na základě tohoto přiznání) byl následně nižšími soudy pro trestný čin vraždy odsouzen k trestu odnětí svobody.

Věc se podaným dovoláním dostala až k Nejvyššímu soudu Nizozemska. Generální advokát působící u Nejvyššího soudu, který v létě 2019 předložil v této věci své poradní stanovisko, se tak měl příležitost kriticky zabývat touto a dalšími obdobnými vyšetřovacími technikami. Zejména se věnoval otázce legality této metody (tj. jaký je její právní základ), právu nebýt donucován k podání výpovědi a nepřispívat k vlastnímu obvinění (*self incrimination*) a samotné důvěryhodnosti doznání prostřednictvím této metody získaného. Ve svém stanovisku přitom poukázal zejména na právo na spravedlivý proces, zejména čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (v tomto směru bylo např. odkázáno na věc Allan proti Spojenému království, stížnost č. 48539/99, rozsudek ze 7. 5. 2002, v níž Evropský soud pro lidská práva shledal porušení článku 6 Úmluvy v kontextu posuzování problematiky informátora a přístupu policie).

Právním základem pro použití vyšetřovací techniky Mr. Big měla v Nizozemsku být obecná ustanovení umožňující sbírat a shromažďovat informace o podezřelých osobách. Generální advokát nicméně dospěl k závěru, že tento právní základ není zcela dostatečný, neboť zákonodárce při tvorbě těchto ustanovení nezamýšlel umožnit využití takové vyšetřovací techniky, jako je právě Mr. Big. Podle generálního advokáta totiž byla tato technika vytvořena až v praxi, přičemž doznání je takto získáváno bez dostatečných záruk, které jsou jinak při výslechu osoby v rámci vedeného trestního řízení zabezpečeny.

Generální advokát přitom zdůraznil, že je podle jeho názoru velice obtížné říct, zda je vyšetřovací technika Mr. Big jako taková v pořádku či naopak nepřijatelná. Podle jeho názoru je tedy vždy nezbytné dostatečně posoudit konkrétní případ, a nikoli kategoricky říct, že je Mr. Big přípustnou či nepřijatelnou vyšetřovací technikou. Pokud proto soud rozhoduje, zda v trestním řízení použít doznání získané při užití takové vyšetřovací techniky, jako je právě Mr. Big, musí své rozhodnutí podle generálního advokáta dostatečně důkladně zvážit a vzít v úvahu přípustnost a důvěryhodnost takového důkazu.

V posuzovaném případě však k takovému zvážení podle názoru generálního advokáta nedošlo. Proto Nejvyššímu soudu doporučil, aby dovolání vyhověl a rozhodnutí odvolacího soudu zrušil.

V prosinci 2019 se s poradním stanoviskem a návrhem generálního advokáta Nejvyšší soud Nizozemska ztotožnil a rozhodnutí odvolacího soudu zrušil. Uvedl, že na otázku, zda je Mr. Big přípustnou vyšetřovací technikou, neexistuje jednoznačná odpověď. Je proto nutné vždy posuzovat okolnosti konkrétního případu. V právě posuzované

věci pakl Nejvyšší soud dospěl ve shodě se stanoviskem generálního advokáta k závěru, že nižší soudy nezohlednily dostatečně, zda – a neodůvodnily, že – nebylo do práv obviněného v důsledku využití vyšetřovací techniky Mr. Big nepřipustně zasaženo (zejména práva nepřispívat k vlastnímu obvinění). Nižší soudy rovněž pochybily, když nevěnovaly dostatečnou pozornost celkovému posouzení postupu při využití vyšetřovací techniky Mr. Big proti obviněnému.

Závěr, že vyšetřovací technika Mr. Big není sama o sobě nepřipustná, však může vzhledem k existující judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a národních ústavních soudů vyvolávat jisté pochybnosti. Tím, jak je tato vyšetřovací technika koncipována, by se totiž mohlo v podstatě jednat o nepřipustnou policejní provokaci. To z důvodu, že podezřelý po dlouhou dobu (v rádech několika měsíců až let) žije v podstatě ve fiktivním „světě“, kdy jsou mu uměle vytvářeny takové podmínky, které ho nakonec při-

mějí k doznání, které by však za normálních okolností neučinil.

Nejspornější otázkou v tomto směru je bezesporu právo osoby nepřispívat k vlastnímu obvinění (*self incrimination*). Při výslechu v rámci „klasického“ trestního stíhání by měl totiž obviněný právo nevypovídat, které však při využití vyšetřovací techniky Mr. Big není, vzhledem k absenci znalosti podezřelého o vyšetřování, zabezpečeno. Naopak získané doznání má pak být (jakožto cíl provedení této vyšetřovací techniky) využitelné v trestním řízení před soudem.

* Článek vychází mj. z informací poskytnutých ze strany nizozemských kolegů na 6. jednání skupiny pro právní komparatistiku Sítě předsedů Nejvyšších soudů EU, jež se uskutečnilo v Haagu ve dnech 7. a 8. 11. 2019.

Lukáš Boháček

Nizozemsko: Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu Nizozemska ze dne 20. 12. 2019 ve věci Urgenda Úspěch klimatické žaloby na rychlejší snižování emisí skleníkových plynů v Nizozemsku

Úplné znění rozsudku
Tisková zpráva

Nejvyšší soud Nizozemska svým rozsudkem ze dne 20. 12. 2019 potvrdil rozhodnutí nižších soudů, kterými bylo vyhověno žalobě ekologických aktivistů z hnutí Urgenda a Nizozemsku jako státu uložena povinnost, aby do konce roku 2020 snížilo emise skleníkových plynů ve srovnání s rokem 1990 o 25 %. Rozhodnutí založil zejména na Rámcové úmluvě o změně klimatu a na právních povinnostech státu chránit život a blaho svých obyvatel ve smyslu Evropské úmluvy o lidských právech.

Nizozemsko si v roce 2007 stanovilo cíl snížit do roku 2020 emise skleníkových plynů o 30 % v porovnání s rokem 1990. Po roce 2011 ovšem tento cíl přehodnotilo a nově pro rok 2020 plánovalo snížit objem emisí o 20 %. Ekologické hnutí Urgenda (založené s cílem přispívat k udržitelnosti a inovacím) nebylo s aktivitou Nizozemska při ochraně klimatu, vzhledem k vážným rizikům souvisejícím s globálním oteplováním, spokojeno, a proto se v roce 2015 obrátilo na nizozemské soudy s klimatickou žalobou. V ní jménem svých členů žádalo, aby nizozemské soudy Nizozemsku nařídily snížit emise skleníkových

plynů tak, aby do konce roku 2020 byly tyto emise oproti roku 1990 sníženy o 40 %, v každém případě alespoň o 25 %. Hnutí Urgenda a nizozemský stát se totiž sice shodly, že je nutné objem emisí snižovat, jejich názory se nicméně lišily, pokud jde o to jak rychle a v jakém rozsahu má k tomuto snížení dojít.

V roce 2015 prvostupňový soud klimatické žalobě vyhověl a nařídil Nizozemsku snížit emise do konce roku 2020 nejméně o 25 % ve srovnání s rokem 1990, přičemž cokoliv nad tuto hranici je již případně otázkou politického rozhodování. Konkrétně shledal, že hnutí Urgenda má aktivní legitimaci, přičemž právní základ pro samotnou odpovědnost státu pak nalezl v nizozemském odpovědnostním právu.

V roce 2018 byl prvostupňový rozsudek potvrzen odvolacím soudem. Ten však vyšel nikoliv z nizozemského odpovědnostního práva, nýbrž z Evropské úmluvy o lidských právech [1] a z ní vyplývajících pozitivních závazků státu chránit život a rodinný život svých obyvatel. Podle odvolacího soudu totiž existuje skutečná hrozba nebezpečné klimatické změny, což může způsobit, že současné

generace obyvatel Nizozemska budou čelit ohrožení života ve smyslu článku 2 či narušení rodinného života podle článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech.

Podaným dovoláním se věc dostala k Nejvyššímu soudu Nizozemska. Ještě před samotným rozhodnutím nicméně věc posoudili generální advokát a zástupce generálního prokurátora, kteří v roce 2019 ve svém společném stanovisku doporučili dovolání odmítnout a potvrdit tak rozhodnutí odvolacího soudu. Ten totiž dle jejich názoru správně odkázal na právní povinnosti státu s ohledem na ochranu života a rodinného života občanů.

Nejvyšší soud Nizozemska se ztotožnil s poradním stanoviskem a podané dovolání odmítl. Hlavní důvody, které jej k tomuto závěru vedly, se týkají nebezpečí klimatických změn, ochrany lidských práv na základě Evropské úmluvy o lidských právech a odpovědnosti státu při řešení globálního problému klimatických změn. Své rozhodnutí Nejvyšší soud založil zejména na Rámcové úmluvě o změně klimatu a na právních povinnostech Nizozemska jakožto státu chránit život a blaho svých obyvatel ve smyslu Evropské úmluvy o lidských právech.

Podle Nejvyššího soudu existuje mezi vědci i v rámci mezinárodního společenství široká shoda, že v případě rozvinutých zemí je potřeba snížit emise skleníkových plynů o nejméně 25 % do roku 2020. V opačném případě totiž hrozí negativní důsledky spojené s klimatickými změnami, jako např. extrémní horko, extrémní sucho, extrémní srážky, narušení ekosystémů, což může mimo jiné ohrozit zásobování potravinami, a zvýšení hladiny moří v důsledku tání ledovců. Toto oteplování může mít také za následek změnu klimatu na Zemi nebo v konkrétních oblastech Země. To vše ohrožuje životy, životní podmínky a životní prostředí mnoha lidí po celém světě, včetně Nizozemska. Některé z těchto důsledků se přitom podle Nejvyššího soudu dějí již nyní.

Nejvyšší soud dále poukázal na pozitivní závazky Nizozemska chránit život a soukromý a rodinný život svých občanů ve smyslu čl. 2 a čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech, tedy povinnost Nizozemska aktivně přijímat opatření k ochraně těchto práv. Tyto závazky se přitom dle soudu týkají i environmentálních rizik, které mohou, ač v dlouhodobém horizontu, ohrožovat velkou skupinu osob či populaci jako celek. Ačkoli články 2 a 8 Evropské úmluvy o lidských právech nesmějí vést k tomu, že státu bude uloženo nepřiměřené (či nemožné) břemeno, tato ustanovení ukládají státu povinnost přijmout opatření, která jsou vhodná k odvrácení hrozícího nebezpečí. Podle čl. 13 Evropské úmluvy o lidských právech musí navíc vnitrostátní právo nabízet účinný právní prostředek nápravy proti porušení nebo bezprostřednímu ohrožení práv, která jsou Evropskou úmluvou zaručena. To podle Nejvyššího soudu znamená, že vnitrostátní soudy musí být schopny poskytovat účinnou právní ochranu i v těchto věcech.

Nejvyšší soud dále připomněl, že Nizozemsko je smluvní stranou Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, jež je založena na předpokladu, že všechny země musí přijmout opatření k předcházení změn klimatu v souladu se svými konkrétními povinnostmi a možnostmi. Každá země je tedy odpovědná za svůj podíl. To znamená, že smluvní stát nemůže uniknout své odpovědnosti za přijetí opatření tím, že tvrdí, že ve srovnání se zbytkem světa jsou jeho vlastní emise relativně omezené a že jejich snížení by mělo jen velmi malý a omezený dopad v globálním měřítku. Stát je povinen snižovat emise skleníkových plynů na svém území v poměru ke svému podílu na této odpovědnosti. Tato povinnost státu je přitom založena na člancích 2 a 8 Evropské úmluvy o lidských právech, protože existuje vážné riziko, že dojde k nebezpečné změně klimatu, která ohrožuje životy a blaho mnoha lidí v Nizozemsku.

Cíl Nizozemska byl postupně pro rok 2020 snížen z 30 % na 20 %. Podle Nejvyššího soudu však stát nevysvětlil, že – a z jakého důvodu – je snížení emisí o 20 % v roce 2020 považováno za odpovědné a v kontextu Evropské unie dostatečné, na rozdíl od cíle v podobě 25 až 40% snížení, jež je v mezinárodním měřítku široce podporováno a považováno za nezbytné. Stejně tak nizozemský stát neposkytnul podle Nejvyššího soudu důvod, který by mohl odůvodnit i nižší snížení emisí skleníkových plynů pro rok 2020, jelikož by i nadále došlo ke splnění konečného cíle přijatého Nizozemskem pro následující časové horizonty.

Nizozemský stát v řízení dále zastával názor, že rozhodování o snižování emisí skleníkových plynů je na politicích. Podle Nejvyššího soudu ovšem nizozemská ústava vyžaduje od nizozemských soudů, aby aplikovaly ustanovení Evropské úmluvy o lidských právech, a to v souladu s výkladem poskytnutým ze strany Evropského soudu pro lidská práva. To je podle Nejvyššího soudu ostatně role soudů v demokratickém právním státě – poskytovat právní ochranu, a to i proti výkoné moci. Odvolací soud v řízení přesně toto učinil.

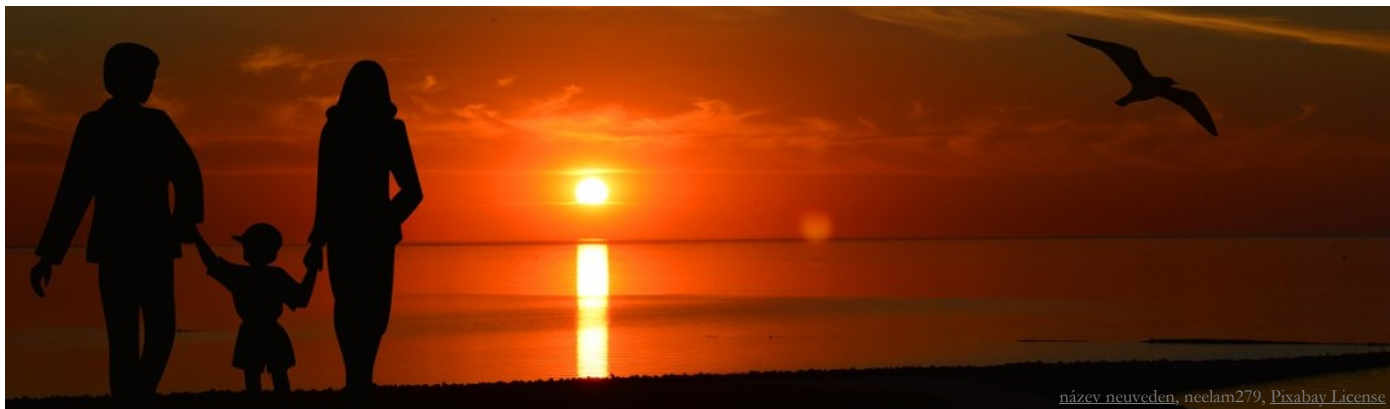
Nejvyšší soud ze všech výše uvedených důvodů dospěl k závěru, že odvolací soud správně posoudil, že Nizozemsko jako stát je povinno dosáhnout snížení emisí skleníkových plynů o 25 % do konce roku 2020, neboť hrozí nebezpečí klimatické změny, která může mít vážný dopad na život a blaho obyvatel Nizozemska.

Rozhodnutí představuje první úspěch klimatické žaloby ekologických hnutí proti státu. Je nicméně otázkou, zda bude v budoucnu toto rozhodnutí následováno i v dalších státech a případně jaké následky může mít nesplnění povinnosti k výraznějšímu snížení emisí skleníkových plynů ze strany státu. Bez ohledu na tyto nejasnosti však rozhodnutí bezesporu obsahuje argumentaci, na kterou bude v budoucích obdobných sporech poukazováno.

Lukáš Boháček

[1] Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

název neuveden, neclan279, Pixabay License

Rozsudek ze dne 18. 2. 2020 ve věci Cînta proti Rumunsku, č. 3891/19 Omezení kontaktu s dětmi v kontextu duševní nemoci

Úplné znění rozsudku Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) se ve svém rozsudku zabýval otázkou omezení kontaktu stěžovatele s dcerou z důvodu jeho duševní nemoci. Soud dospěl k závěru, že skutečnost, že stěžovatel trpěl duševní nemocí, nemůže odůvodnit rozdílné zacházení než s jinými rodiči v obdobné situaci. Vnitrostátní soudy totiž dostatečně neposoudily dopad jeho psychické nemoci na jeho schopnost starat se o dceru a její bezpečí.

Stěžovatel v červenci 2018, během probíhajícího rozvodu se svou tehdejší manželkou, požádal příslušný rumunský soud o svěřeni jeho čtyřleté dcery do péče nebo o ustanovení pravidelného kontaktu s ní v místě jeho bydliště. Stěžovatel i jeho v odloučení žijící manželka trpěli duševní nemocí (ačkoliv v době rozvodu již stěžovatelova manželka za psychicky nemocnou považována nebyla). V září 2018 rumunský soud ve svém rozhodnutí stanovil, že stěžovatel má právo na kontakt se svou dcerou každé úterý a čtvrtek mezi 18:00-20:00. To však bylo možné pouze na veřejných místech a za osobní přítomnosti jeho někdejší manželky. Jinak bylo dítě svěřeno do péče matky a stěžovateli byla uložena povinnost platit výživné. Vnitrostátní soudy založily svá rozhodnutí zejména na lékařské zprávě, dle které stěžovatel trpěl chronickou mentální chorobou, stejně jako na tvrzeních jeho manželky, že byl z důvodu tohoto stavu agresivní (fyzicky i psychicky). Výpověď před soudem podala taktéž jeho dcera a příbuzní, kteří se na její výchově podíleli.

Stěžovatel se s odkazem na čl. 8 Úmluvy (právo na respektování rodinného a soukromého života), vzhledem k omezeným podmínkám kontaktu s jeho dcerou, a čl. 14 (zákaz diskriminace) ve spojení s čl. 8 Úmluvy, vzhledem k diskriminaci založené na jeho zdravotním stavu při určování podmínek kontaktu s jeho dcerou, obrátil na Soud. Tvrdil, že uvedená omezení mu neumožňují vytvořit si s jeho dcerou osobní vztah a nemůže se podílet mj. ani na jejím vzdělávání. Dle něj hrála jeho duševní nemoc v rozhodování vnitrostátních soudů důležitou roli, a to

i přesto, že nebyl předložen jediný důkaz, že by tato psychická nemoc skýtala jakékoliv riziko pro jeho dceru.

Soud nejprve posuzoval věc z pohledu práva stěžovatele na respektování jeho rodinného a soukromého života. Uvedl, že je nesporné, že vnitrostátní rozhodnutí představovala zásah do práv stěžovatele dle čl. 8 Úmluvy. Na druhou stranu byl tento zásah v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl – ochranu práv druhých. Soud tak musel posoudit, zda byl tento zásah nezbytný v demokratické společnosti. Dle Soudu však nebyly předloženy žádné důkazy, které by podporovaly tvrzení, že stěžovatel nemohl pečovat o svou dceru nebo, že by pro ni představoval jakoukoliv hrozbu. Vnitrostátní soudy nerozhodovaly na základě nově vypracovaného lékařského posudku, ale pouze na základě přípisu z psychiatrické nemocnice, dle kterého v poslední době nedošlo ke zhoršení jeho stavu a dle kterého pravidelně užíval i svou medikaci. To tak významně omezilo možnosti faktického posouzení stavu stěžovatele s ohledem na jeho schopnosti starat se o dceru.

Dle Soudu nebylo patrné ani to, jak vnitrostátní soudy stanovily nebo posoudily nejlepší zájem dítěte. Z rozhodnutí nebylo zřejmé, zda meritorně rozhodující soudy zvážily dopady rozhodnutí na jeho dceru s ohledem na potenciální úzkost, která jí hrozila v případě skutečného kontaktních schůzek za přítomnosti obou rodičů, kteří v té době měli konfliktní vztah. Vnitrostátní soudy ani neuvedly, v čem spatřovaly výhody těchto schůzek. Soudy navíc ani neuvažovaly o alternativních prostředcích jako například uskutečnění schůzek za účasti orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Vnitrostátní soudy navíc dostatečně nepřezkoumaly ani tvrzení, že se stěžovatel měl údajně chovat agresivně vůči své dceři, a to i přesto, že vnitrostátní právo úplně zakazovalo ponižující chování k dětem i jejich fyzické trestání. Vnitrostátní soudy sice v tomto ohledu vyslechly dítě, avšak bez přítomnosti jakéhokoliv odborného pracovníka. Z rozhodnutí nebylo zřejmé ani to, do jaké míry byla vzata v úvahu obvinění z negativního chování stěžovatele vůči

jeho dceři při určování rozsahu jejich kontaktních schůzek. Jedná se tak o další nedostatky, které vyvolávají pochybnosti nad celkovým rozhodovacím procesem v této věci.

Dle Soudu tak jednomyslným rozhodnutím došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, jelikož rozhodovací proces vedoucí k vydání napadeného rozhodnutí nebyl veden takovým způsobem, aby byl objektivně posouzen zdravotní stav stěžovatele nebo byly zváženy všechny protichůdné názory a zájmy. Toto řízení nebylo dle Soudu doprovázeno zárukami přiměřenými závažnosti zásahu do práv stěžovatele ani závažnosti dotčených zájmů.

Ke stížnosti na porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy Soud uvedl, že duševní nemoc může být relevantním faktorem, který je potřeba vzít v úvahu při hodnocení schopnosti rodičů pečovat o dítě. Nicméně pokud by vnitrostátní soud spoléhal na duševní nemoc jako na rozhodující element (ale i v případě, že by se jednalo o jeden z vícera důvodů) při posuzování této způsobilosti a současně by tato nemoc neměla na tuto schopnost vliv, tak by takové jednání mohlo představovat diskriminaci. Z mezinárodních norem mj. vyplývá, že osobám trpícím duševní nemocí stát zajistí náležitou pomoc při plnění jejich povinností v oblasti výchovy dětí. Děti by přitom neměly být odděleny od svých rodičů bez řádného soudního přezkumu takové záležitosti.

V projednávaném případě sice nebyla duševní nemoc stěžovatele brána jako jediný aspekt, na kterém byla rozhodnutí založena, ale i tak se jednalo o aspekt přítomný ve všech fázích řízení s rozhodujícím vlivem na rozhodnutí o omezení kontaktu stěžovatele s jeho dcerou. Se stěžova-

telem tak z tohoto důvodu bylo zacházeno jinak než s jinými rodiči ve srovnatelné pozici.

Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy neposkytly dostatečné odůvodnění toho, proč by jeho duševní nemoc měla být vnímána jako hrozba pro jeho dceru. Stěžovatel tak byl kvůli své nemoci vnímán jako hrozba, aniž by byla zohledněna rodinná situace a konkrétní okolnosti případu. V tomto ohledu se případ lišil od rozsudku Soudu ve věci *S.S. proti Slovinsku* [1], kde stěžovatelka nebyla zbavena svých rodičovských práv na základě psychiatrické diagnózy, ale na základě její následné neschopnosti postarat se o dítě, jež byla řádně podložena odbornými posudky vypracovanými v rámci daného řízení.

Zejména v době, kdy byla přijímána rozhodnutí na vnitrostátní úrovni, stěžovatel pravidelně užíval léky a v předchozích dvou letech nedošlo k žádnému zhoršení jeho duševního stavu. V důsledku toho vnitrostátní soudy při omezování kontaktu stěžovatele s jeho dítětem rozlišovaly na základě jeho duševního zdraví, pro což však neměly relevantní a dostatečné důvody. Jednalo se tak o zjevnou diskriminaci, kterou měla vláda v rámci řízení odmítnout nebo odůvodnit. Nicméně rumunská vláda nepředložila přesvědčivé důvody vedoucí k vyvrácení domněnky diskriminace stěžovatele na základě jeho duševního zdraví. V důsledku toho dle Soudu došlo (v poměru 5 ku 2) i k porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

Petr Barták

[1] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 10. 2018 ve věci *S.S. proti Slovinsku*, stížnost č. 40938/16.

Czech legislative elections 2010 – envelopes with ballot slots delivered to voters 047, Miaoow Miaoow, CCO

Rozsudek ze dne 20. 1. 2020 ve věci Magyar Kétfarkú Kutya Párt proti Maďarsku, č. 201/17

Požadavek předvídatelnosti právní normy v kontextu svobody projevu protestní politické strany

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva dospěl k závěru, že v případě zásahu do práva na svobodu projevu stěžovatelky nesplňovalo vnitrostátní právo požadavek na předvídatelnost, jelikož nebylo formulováno dostatečně přesně, aby vyloučilo jakoukoli svévoli a umožnilo stěžovatelce odpovídajícím způsobem upravit své chování. Došlo tudíž k porušení čl. 10 Úmluvy.

Stěžovatelkou je maďarská protestní politická strana „Magyar Kétfarkú Kutya Párt“. V roce 2016 oznámil premiér Maďarské republiky uspořádání referenda v návaznosti na unijní návrh migračních kvót. Položená otázka v referendu, které doprovázelo vládní kampaň, zněla následovně: „Chcete, aby Evropská unie měla právo nařídít povinné usídlení nemaďarských občanů v Maďarsku bez souhlasu parlamentu?“. V této souvislosti stěžovatelka vyvinula aplikaci zvanou „Vhod' neplatný

hlasovací lístek“. Pomocí aplikace mohli voliči sdílet anonymní fotografie hlasovacích lístků, a to platných i neplatných, a rovněž komentovat důvody pro své hlasování. Samotná stěžovatelka pak vyzývala své voliče, aby se referenda zúčastnili, ale odevzdali neplatný hlas. Argumentovala především tím, že referendum představuje zneužití demokratického právního nástroje a vhození neplatného hlasovacího lístku je aktivním krokem, jenž vysílá jasnou zprávu o jeho nedostatečné legitimitě.

Na základě stížnosti soukromé osoby udělila v září 2016 Státní volební komise straně peněžitou sankci poté, co shledala, že aplikace představuje volební kampaň, která porušuje pravidla spravedlivých voleb, tajného hlasování a ustanovení o výkonu práv v souladu s jejich účelem. Kúria, jako soud poslední instance, potvrdila rozhodnutí Státní volební komise, dle něhož činnost stěžovatelky představovala výkon práv v rozporu s jejich účelem, avšak snížila peněžitou sankci, jež byla stěžovatelce uložena. Ústavní stížnost byla odmítnuta jako nepřijatelná.

Stěžovatelka před Soudem namítala porušení svých práv podle čl. 10 Úmluvy (právo na svobodu projevu).

Podle Soudu jednání stěžovatelky v podobě spuštění aplikace a výzvy směrem k voličům, aby odevzdali neplatné hlasovací lístky, spadá pod pojem výkon svobody projevu. Zásah vnitrostátních orgánů je tak možné odůvodnit pouze za splnění určitých podmínek včetně toho, že takové opatření je stanoveno zákonem. Soud tedy zkoumal kvalitativní aspekt vnitrostátního práva, zejména jeho předvídatelnost.

Soud ve své judikatuře [1] opakovaně zdůrazňuje, že vnitrostátní právní norma musí být formulována s dostatečnou přesností tak, aby jí adresát normy mohl uzpůsobit své jednání. Jedinec musí být schopen v přiměřené míře předvídat důsledky plynoucí z dané právní normy. Norma, která přiznává určitý prostor pro uvážení, není sama o sobě v rozporu s požadavkem předvídatelnosti, pokud je rozsah tohoto uvážení a způsob jeho výkonu dostatečně jasný s přihlédnutím k legitimnímu cíli dotčeného opatření, přičemž musí jedinici poskytnout ochranu proti svévoli.

Vnitrostátní orgány odkazovaly zejména na ustanovení zákona o volebním řízení (ZVŘ) týkající se výkonu práv podle jejich účelu [2] a ustanovení o peněžitých sankcích za porušení pravidel kampaně dle téhož zákona. Dále svá rozhodnutí opíraly o ustanovení ústavy ohledně požadavku na tajnost voleb a pokyny, které výslovně stanovily, že fotografování hlasovacích lístků je v rozporu s uvedenými pravidly. Tyto právní nástroje byly dostatečně dostupné, avšak klíčovou otázkou pro Soud bylo, zda stěžovatelka mohla vědět, že pořizování a odesílání fotografií hlasovacích lístků anonymním způsobem porušovalo volební právo, pokud neexistovala závazná norma, která by se takovému jednání věnovala.

Nález Ústavního soudu z roku 2008 upozornil na nejasnost zásady výkonu práv v souladu s jejich účelem. Uvedl,

že ZVŘ nedefinuje, co představuje porušení předmětné zásady a nestanovuje žádná kritéria pro určení tohoto porušení, ani neuvádí žádné příklady. Podle Ústavního soudu bylo proto věcí Státní volební komise a obecných soudů, aby v takových věcech rozhodovaly s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu. Soud k tomu poznamenal, že potřeba výkladu ustanovení soudy sama o sobě nepředstavuje porušení požadavku na dostatečnou přesnost zákona. Nejasnost ustanovení však znamená, že vnitrostátní orgány musí při výkladu postupovat obzvláště obezřetně vzhledem k možným rizikům pro požívání práv souvisejících s volbami, včetně svobodné diskuse o veřejných záležitostech.

Soud poznamenal, že jak Ústavní soud, tak Kúria v některých případech shledaly, že k porušení ustanovení dochází, pokud jednání související s hlasováním mělo „negativní důsledky“, včetně porušení práv jiných. Kúrie v projednávaném případě odmítla některá tvrzení Státní volební komise o údajném porušení volebního práva, nikdy však neozřejmila, jaké negativní důsledky mělo jednání stěžovatelky mít, ať už potenciální nebo skutečné. Státní volební komise vydala pokyny, jež zakazovaly fotografování hlasovacích lístků, tyto však představovaly názor komise co do interpretace zásad volebních právních norem. Byly vydané volebním orgánem jako určité vodítko a postrádaly právní závaznost. Kúrie navíc objasnila význam a právní účinky pokynů až po uskutečnění referenda, což k naplnění požadavku předvídatelnosti nepřispělo.

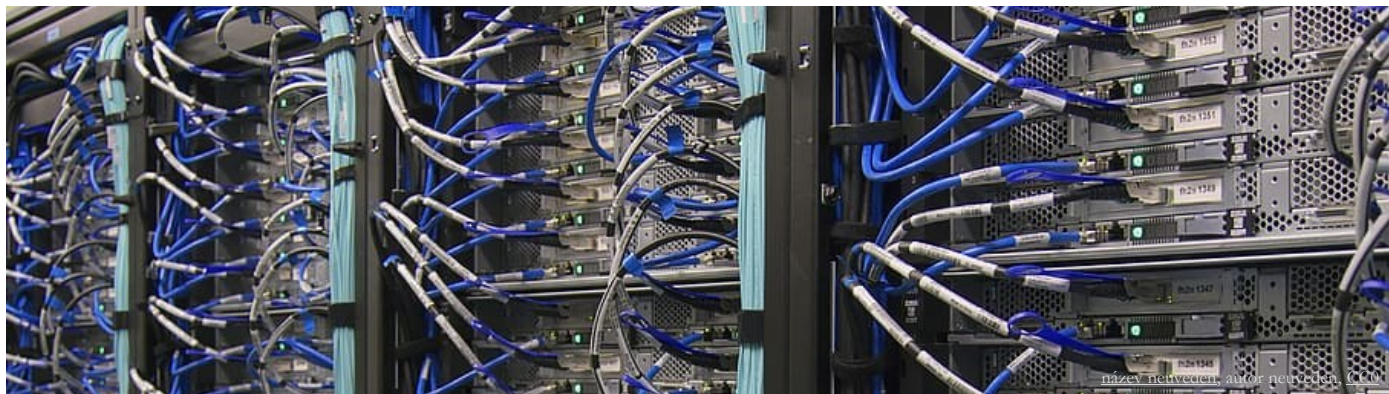
Soud poznamenal, že případ stěžovatelky byl první, v němž vnitrostátní orgány uplatnily zásadu výkonu práv v souladu s jejich účelem na použití mobilní aplikace pro zveřejňování fotografií hlasovacích lístků anonymním způsobem. V případě stěžovatelky je požadavek předvídatelnosti práva zvláště důležitý, jelikož se týká omezení svobody projevu politické strany ve volbách nebo referendu. Protože však každé ustanovení musí být v určitém okamžiku aplikováno poprvé, první použití ustanovení na předmětnou věc samo o sobě nezpůsobilo nepředvídatelnost výkladu dotčeného ustanovení. S ohledem na zvláštní význam předvídatelnosti práva, pokud jde o omezení svobody projevu politické strany v souvislosti s volbami nebo referendem, však značná nejistota ohledně potenciálních účinků napadených právních ustanovení uplatňovaných vnitrostátními orgány překročila to, co je podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy přijatelné.

Soud proto dospěl k závěru, že v daném případě došlo ze strany Maďarska k porušení čl. 10 Úmluvy.

Livia Ivánková

[1] Viz např. Delfi proti Estonsku, stížnost č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015.

[2] Čl. 2 odst. 1 písm. e) ZVŘ konkrétně stanoví, že právě zásada výkonu práv podle jejich účelu (a další zásady jako např. dobrovolná participace ve volbách či rovné příležitosti kandidátů), má při uplatňování pravidel volebního řízení zásadní význam.

Rozsudek ze dne 26. 3. 2020 ve věci Pendov proti Bulharsku, č. 44229/11

Zajištění serveru v trestním řízení vedeném proti třetím osobám v kontextu ochrany vlastnictví a práva na svobodu projevu

Úplné znění

Tisková zpráva

Pátý senát Evropského soudu pro lidská práva (dále „Soud“) rozsudkem ze dne 20. 3. 2020 ve věci Pendov proti Bulharsku jednomyslně rozhodl o stížnosti bulharského státního příslušníka L. M. P. (dále „stěžovatel“) týkající se porušení práva na respektování soukromého života (čl. 8 Úmluvy), ochrany vlastnictví (čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě) a práva na svobodu projevu (čl. 10 Úmluvy) tak, že v daném případě bulharské orgány činné v trestním řízení zasáhly do práva stěžovatele pokojně užívat svůj majetek, když v rozporu s požadavky čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě zadržovaly stěžovatelův server, a tímtož jednáním porušily rovněž stěžovatelovo právo na svobodu projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy. Ve zbytku Soud prohlásil stížnost za nepřijatelnou.

Stěžovatel vlastnil server a provozoval hostingové služby pro řadu webových stránek. Mj. byly na jeho serveru zčásti uloženy webové stránky, jejichž prostřednictvím měla být v rozporu s autorskoprávní ochranou veřejnosti zpřístupněna kniha. Její vydavatel se v této věci obrátil na policii pro podezření z trestného činu neoprávněného kopírování a šíření předmětu autorskoprávní ochrany. Po zahájení trestního řízení byla v červnu 2010 na základě příkazu soudu provedena domovní prohlídka, při níž byl zajištěn server stěžovatele. Stěžovateli příkaz k ani protokol o provedení prohlídky nebyly doručeny.

Stěžovatel se opakovaně podáními k dozorcujícímu okresnímu státnímu zastupitelství v Sofii domáhal vydání serveru. V těchto mj. uváděl, že informace důležité pro trestní řízení mohou být ze serveru zkopírovány a server vydán zpět, že na serveru je uložena osobní korespondence uživatelů webových stránek a že obsah uložený na serveru obsahoval „předměty autorskoprávní ochrany“. Dále vzhledem k tomu, že mezi webovými stránkami uloženými na serveru se nacházely i stránky vytvořené a spravované stěžovatelem (dedikované Anime kultuře), zajištění věci mělo stěžovateli působit „značnou újmu“ vč. majetkové škody. V říjnu 2010 se stěžovatel obrátil na vrchní státní zastupitelství, které prověřilo postup podřízených státních zastupitelství a vyzvalo k vydání serveru stěžovateli, pokud zajištění věci již není nezbytné pro účely vyšetřování.

K vydání serveru došlo 8. února 2011, popularitu a funkčnost webových stránek spravovaných stěžovatelem se ovšem dle jeho tvrzení nepovedlo obnovit.

Z hlediska postupu orgánů činných v trestním řízení je nutno uvést, že v červnu 2010 zadal policejní vyšetřovatel znalecké zkoumání serveru s tím, že v případě nalezení informací důležitých pro trestní řízení budou tyto zkopírovány a server vydán stěžovateli. K tomu ovšem nedošlo, neboť vyšlo najevo, že v téže trestní věci – nyní dozorované okresním státním zastupitelstvím v Sofii – již dříve zahájilo trestní stíhání okresní státní zastupitelství v Trojanu, které tak bylo příslušné k dalším úkonům a bylo informováno o tom, že věci zajištěné orgány činnými v trestním řízení v Sofii jsou zde k dispozici v úschově. Ani toto státní zastupitelství však další kroky ohledně znaleckého zkoumání serveru neučinilo a server se po celou dobu nacházel v úschově okresního státního zastupitelství v Sofii, které reagovalo teprve na výzvu vrchního státního zastupitelství.

Stěžovatel před Soudem namítal porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě [1] zajištěním a zadržováním jeho serveru orgány činnými v trestním řízení, dále porušení čl. 8 Úmluvy tím, že byla zajištěna jeho korespondence a další obsah uložený na serveru, a konečně porušení čl. 10 Úmluvy tím, že zajištění a zadržování serveru mělo negativní účinky na fungování webových stránek stěžovatele. V rozsahu namítaného porušení Úmluvy samotným zajištěním serveru (v důsledku uplynutí půlroční lhůty pro podání stížnosti), jakož i v rozsahu namítaného porušení čl. 8 Úmluvy (z důvodu nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy) však Soud prohlásil stížnost za nepřijatelnou.

Meritorně se tedy zabýval nejprve namítaným porušením práva stěžovatele pokojně užívat svůj majetek. Zde připomněl, že čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě připouští zajištění věci pro účely trestního řízení, to však za předpokladu, že takové opatření je stanoveno zákonem, sleduje legitimní cíl a je pečlivě vyvážen veřejný zájem s vlastnickým právem dotčeného jednotlivce (např. *Boržbonov proti Rusku*, č. 18274/04). V této věci mělo zajištění serveru zákonný podklad a podle Soudu sledovalo legitimní cíl v podobě předcházení trestné činnosti a ochrany práv jiných. Stěžej-

ní otázkou tak byla proporcionalita opatření, kterou Soud posuzoval podle kritérií doby zadržení majetku stěžovatele, nezbytnosti a důsledků takového zadržení pro stěžovatele, a konečně jednání dotčených veřejných orgánů (srov. *Petyo Petkov proti Bulharsku*, č. 32130/03).

V tomto směru Soud zdůraznil, že server byl přes možnost jednoduchého zkopírování dat zadržován sedm a půl měsíců, a to v trestním řízení vedeném nikoli proti stěžovateli, přičemž v dané době server nebyl nijak využit pro účely trestního řízení. Zadržování serveru mělo pro stěžovatele negativní konsekvence, neboť jej používal pro své profesní aktivity vč. provozu vlastního webu. Stěžovatel přitom opakovaně žádal orgány činné v trestním řízení o vydání serveru, což bylo dle Soudu namístě, neboť fakticky až po jeho podání k vrchnímu státnímu zastupitelství došlo k posunu ve věci. Z hlediska postupu veřejných orgánů pak Soud sice uznal, že okresní státní zastupitelství v Sofii bezodkladně po zjištění své nepřislušnosti ve věci informovalo příslušné státní zastupitelství o tom, že zajištěné věci jsou k dispozici v úschově, avšak ani jedno z okresních státních zastupitelství poté nečinilo další kroky ať již ohledně znaleckého zkoumání serveru, nebo směrem k jeho vydání stěžovateli. Ve světle uvedeného Soud hodnotil posuzované opatření jako neproporcionální a konstatoval porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Dále se Soud zabýval namítaným porušením čl. 10 Úmluvy. Zde nejprve připomněl, že dané ustanovení garantuje svobodu projevu každého, která se vztahuje ve smyslu práva přijímat informace i na prostředky rozšiřování informací. V těchto hraje nezastupitelnou roli internet (srov. *Times Newspapers Ltd proti Spojenému království* (č. 1 a 2), č. 3002/03 a 23676/03). Soud poté zkoumal, zda zajištění serveru bulharskými orgány představovalo zásah do stěžovatelovy svobody projevu. Zde vzal v potaz obsah jím

spravovaných stránek (forum o Anime kultuře) spolu s tím, že zadržováním serveru byla funkčnost webových stránek podstatně omezena (nefungovalo např. diskuzní forum), a dovedl zásah do stěžovatelovy svobody projevu.

Takový zásah je v souladu s čl. 10 Úmluvy přípustný pouze tehdy, je-li stanoven zákonem, sleduje-li některý z cílů stanovených v odst. 2 tohoto ustanovení a konečně je-li ve vztahu k těmto cílům nezbytný v demokratické společnosti. Vzhledem k tomu, že tento zásah se týká totožných skutkových okolností jako již posuzovaného dotčení práva pokojně užívat svůj majetek, Soud částečně odkázal na tam provedené posouzení. Konstatoval přitom, že i zde je rozhodující otázkou nezbytnost zásahu v demokratické společnosti (proporcionalita), a připomněl dobu zadržování serveru, důsledky tohoto pro stěžovatele i přístup orgánů činných v trestním řízení. Neakceptoval poté argument vlády, že stěžovatel nebyl novinářem ani whistle-blowerem či jinou osobou, jejíž svoboda projevu požívá vyšší míry ochrany. V tomto případě došlo totiž k narušení balance mezi zájmem stěžovatele a veřejnými zájmy již tím, že zadržování serveru nebylo nezbytné pro účely trestního řízení a že po určitou dobu nebyly ze strany veřejných orgánů činěny žádné kroky k nápravě zásahu do stěžovatelovy svobody projevu, ačkoli stěžovatel ve svých podáních opakovaně poukazyval na negativní důsledky tohoto zásahu. Soud proto i v této části stížnosti dovedl porušení Úmluvy.

Jan Strya

[1] Stěžovatel v tomto směru namítal ještě porušení čl. 6 a 7 Úmluvy, Soud však v tomto rozsahu jeho stížnost posuzoval výlučně optikou čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Rozsudek ze dne 13. 2. 2020 ve věci Sanofi Pasteur proti Francii, č. 25137/16 Právo na spravedlivý proces a rozhodnutí soudu nepoložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru

Úplné znění
Tisková zpráva

Pátý senát Evropského soudu pro lidská práva (dále „Soud“) rozsudkem ze dne 13. 2. 2020 ve věci Sanofi Pasteur proti Francii rozhodl o stížnosti francouzské společnosti Sanofi Pasteur (dále „stěžovatelka“) týkající se porušení práva na spravedlivý proces ve

smyslu čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech (dále „Úmluva“) tak, že v daném případě došlo k nepřijatelnému zásahu do tohoto práva stěžovatelky tím, že francouzský Kasační soud (Cour de Cassation) nedostatečně odůvodnil svoje rozhodnutí nepoložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie (dále „Soudní dvůr“) v řízení, v němž stěžovatelka vystupovala jako žalovaná. Naproti tomu v postupu vnitrostátních soudů, kterým určily počátek

běhu promlčecí lhůty týkající se nároku žalobkyně, porušení čl. 6 Úmluvy Soud neshledal.

Stěžovatelka je velkovýrobce vakcín proti různým infekčním onemocněním. Jedna z těchto vakcín (proti hepatitidě typu B) byla aplikována X, jež t.č. vykonávala stáž jako zdravotní sestra a očkování bylo jednou z předpokladů takového výkonu. X byly později diagnostikovány následující onemocnění: roztroušená skleróza (1993), Crohnova choroba (1999) a polymyozitida (2004), tj. v zásadě autoimunitní onemocnění. V roce 2002 jí byla správními soudy přiznána náhrada újmy na zdraví způsobené státem ve výši necelých 657.000 EUR spolu s pravidelným ročním důchodem ve výši necelých 11.000 EUR, když za příčinu onemocnění X bylo určeno uvedené očkování. V roce 2005 podala X žalobu proti stěžovateli, v níž požadovala další náhradu újmy na zdraví, jelikož se dle tvrzení X její zdravotní stav kontinuálně zhoršoval. X tvrdila, že stěžovatelka nespĺnila povinnosti týkající se bezpečnosti výrobku vyplývající z čl. 1135 a 1147 tamního občanského zákoníku, jak jsou vykládány ve světle směrnice Rady 85/374/EHS [1] (dále jen „Směrnice“). Prvostupňový i odvolací soud žalobkyni vyhověly, mj. i z toho důvodu, že považovaly za počátek 10leté promlčecí lhůty jejího nároku okamžik, kdy se zdravotní stav X stabilizuje (k čemuž ještě nedošlo). [2]

Proti rozhodnutí odvolacího soudu stěžovatelka podala kasační opravný prostředek ke Kasačnímu soudu (*Cour de Cassation*). Tímto namítala jednak porušení principu právní jistoty, neboť nárok X byl podle stěžovatelky absolutně nepromlčitelný v důsledku toho, že zdravotní stav X se nemůže stabilizovat. Dále navrhovala položit předběžnou otázku Soudnímu dvoru ohledně interpretace dotčených článků Směrnice (zejm. čl. 4 a 6). Stěžovatelka totiž měla za to, že vnitrostátní soudy, v rozporu s požadavky Směrnice,

- i. obrátily důkazní břemeno, když vyšly z domněnky vadnosti vakcíny, přičemž naopak vadnost výrobku měla být v řízení prokázána; uvedená domněnka poté nemohla být odůvodněna pouze okolností, že u X se vyskytly autoimunitní onemocnění po podání vakcíny;
- ii. se nezabývaly otázkou, zda vada výrobku spočívající v nedostatečné bezpečnosti nebyla důsledkem takových vedlejších účinků vakcíny, které stěžovatelce v době uvedení na trh nebyly známy – podle stěžovatelky mohly založit odpovědnost pouze známé vedlejší účinky.

Soudní dvůr měl podle stěžovatelky vyjasnit, zda je slučitelné se Směrnicí, aby poškozený ve smyslu jejího čl. 4 nemusel prokazovat kauzální nexus, nýbrž aby tento byl z okolností presumován, a dále zda je výrobek ve smyslu čl. 6 Směrnice vadný i v případě vedlejších účinků neznámých výrobcí k datu uvedení výrobku na trh.

Kasační soud se po potvrzení správnosti aplikace pravidel o promlčení předchozími instancemi omezil na konstato-

vání existence odůvodněných domněnek týkajících se vadnosti vakcíny, v důsledku čehož napadené rozhodnutí potvrdil „bez nutnosti předložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru“.

Stěžovatelka před Soudem namítala porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy jednak tím, že nárok X na náhradu újmy byl v důsledku pravidla o počátku běhu promlčecí lhůty okamžikem stabilizace zdravotního stavu poškozené fakticky nepromlčitelný, dále tím, že Kasační soud bez odůvodnění zamítl její návrh na předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru. Konečně namítala porušení čl. 6 (1) Úmluvy ve spoj. s čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě tím, že vnitrostátní soudy rozhodly v její neprospěch za použití domněnky kauzálního nexu mezi očkováním a onemocněním X spolu s domněnkou vadnosti vakcíny.

Ohledně namítaného porušení Úmluvy neurčitým stanovením počátku promlčecí lhůty Soud konstatoval, že francouzské právo zřetelně upřednostňuje právo poškozeného na náhradu újmy na zdraví před právní jistotou potenciálních škůdců, když takový počátek váže na stabilizaci zdravotního stavu poškozeného. V té souvislosti připomněl význam, který Úmluva přikládá ochraně fyzické integrity člověka, kdy v souladu s tímto francouzské právo umožňovalo posuzovanou úpravou náležitě zohlednit změnu potřeb poškozených trpících onemocněními, které progresují, v průběhu času. Porušení Úmluvy tak z tohoto důvodu neshledal.

K opačnému závěru však dospěl v případě rozhodnutí Kasačního soudu nepoložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru. Do značné míry přitom vycházel z principů formulovaných v rozsudku ze dne 20. září 2011 v případě *Ullens de Schooten a Rezapiek proti Belgii*, č. 3989/07 a 38353/07, a kritérií stanovených ve věcech *Schipani a další proti Itálii*, č. 38369/09, a *Dhabbi proti Itálii*, č. 17120/09. Nejprve připomněl, že povinnost obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr plynoucí z čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie vnitrostátním soudům, jejichž rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky, není absolutní – z judikatury Soudního dvora [3] se podávají výjimky v podobě již Soudním dvorem vyjasněné otázky (*acte éclairé*), jednoznačného výkladu bez rozumných pochybností (*acte clair*), popřípadě vůbec nerelevance otázky v daném vnitrostátním řízení. Posouzení, zda je s ohledem na tyto výjimky namíste předložit předběžnou otázku, přitom náleží vnitrostátním soudům.

Soud taktéž zopakoval, že Úmluva negarantuje právo účastníka řízení na předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru jako takové. Úmluva, konkrétně čl. 6 odst. 1, však naproti tomu garantuje právo na odůvodnění rozhodnutí předběžnou otázkou nepoložit, a to zvláště za situace, kdy takový postup je možný jen při naplnění výjimek formulovaných v judikatuře Soudního dvora. Ačkoli tak není úlohou Soudu přezkoumávat interpretaci vnitrostátního práva národními soudy, musí se na druhé straně zabývat tím, zda tyto soudy náležitě odůvodnily svá rozhodnutí předběžnou otázkou nepoložit, a to ve světle uvedených výjimek. Nutno ovšem dodat, že podle Soudu tyto

principy nebrání tomu, aby například v případě odmítnutí určitého opravného prostředku z toho důvodu, že v něm posuzovaná otázka není zásadního právního významu, vnitrostátní soud své rozhodnutí včetně závěru, že předběžnou otázku nepodává, odůvodnil pouze souhrnně (srov. *Baydar proti Nizozemsku*, č. 55385/14).

V posuzované věci však Kasační soud opravný prostředek stěžovatelky neodmítl z formálních důvodů či pro zjevnou neopodstatněnost, naopak o něm rozhodoval meritorně, a ačkoliv stěžovatelka zřetelně a jednoznačně formulovala předběžnou otázku (a návrh k jejímu podání), Kasační soud ve svém rozhodnutí ve vztahu k této uvedl pouze to, že „předběžnou otázku není třeba předkládat Soudnímu dvoru“. Výše uváděnými kritérii, při jejichž naplnění soud poslední instance není povinen předběžnou otázku položit, se tedy explicitně nezabýval. Soud poté neakceptoval argument francouzské vlády, že uvedenou formulaci dal Kasační soud implicitně najevo, že předběžná otázka je ve vztahu k předmětu řízení nerelevantní – nic takového z odůvodnění rozhodnutí Kasačního soudu podle Soudu ani implicitně nevyplývalo; totéž Soud konstatoval v případě kritérií *acte clair a acte éclairé*. Odůvodnění posuzovaného rozhodnutí tedy podle Soudu neumožňovalo určit, zda Kasační soud zkoumal naplnění výjimek z povinnosti obracet se na Soudní dvůr plynoucích zejm. z rozhodnutí CILFIT (C-283/81), jakož ani to, kterou ze tří výjimek případně aplikoval, když dospěl k rozhodnutí předběžnou otázku nepodat. Konečně Soud poznamenal, že v tomto konkrétním případě okolnosti vyžadovaly explicitní vyjádření důvodů, pro které se Kasační soud rozhodl na Soudní dvůr neobrátit.

Ve zbývající části byla stížnost prohlášena za nepřijatelnou z důvodu nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

Jedná se o další rozhodnutí, v němž Soud konstatoval porušení práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 6 Úmluvy tím, že vnitrostátní soud, který je podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie povinen se v případě otázky výkladu práva Evropské unie obrátit na Soudní dvůr, své rozhodnutí předběžnou otázku nepodat řádně neodůvodnil. Soud zde aplikoval zejména principy stanovené v rozhodnutí *Ullens de Schooten* a rozvinuté ve věcech *Schipani* a *Dhabbi* (cit. výše), jeho závěry v této věci však byly kritizovány pro inkonzistenci právě s touto jeho dřívější judikaturou a dále pro přílišný formalismus. [4]

Jan Strya

[1] Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky.

[2] Dané rozhodnutí se ovšem týkalo pouze základu nároku – k vyčíslení samotné náhrady byl ustanoven znalec, který měl posoudit, zda se zdravotní stav X skutečně zhoršil, tedy zda újma X již zcela nebyla nahrazena státem na základě dřívějšího rozhodnutí správních soudů. Stěžovatelka tak brojila proti mezitímním rozhodnutím.

[3] Zejména rozhodnutí ve věci C-283/81 Srl CILFIT a Lanificio di Gavardo SpA proti Ministero della sanità.

[4] Srov. Krommendijk, Jasper. *Tell me more, tell me more: the obligation for national courts to reason their refusals to refer to the CJEU in Sanofi Pasteur* [online]. Strasbourg Observers, 2020. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2020/02/20/tell-me-more-tell-me-more-the-obligation-for-national-courts-to-reason-their-refusals-to-refer-to-the-cjeu-in-sanofi-pasteur/#more-4518>.

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVŮRA EVROPSKÉ UNIE

Rozsudek ze dne 3. 3. 2020 ve věci C-125/18, Gómez del Moral Guasch

K přezkumu transparentnosti pohyblivé úrokové sazby ve spotřebitelské smlouvě o hypotečním úvěru

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soudní dvůr posuzoval ujednání spotřebitelské smlouvy o hypotečním úvěru, které se týkalo pohyblivé úrokové sazby, z hlediska jeho zneužívající povahy ve smyslu směrnice 93/13/EHS [1] (dále jen „směrnice“). V první řadě rozhodl, že ujednání ve spotřebitelské smlouvě o hypotečním úvěru, které stanoví, že úroková sazba odkazuje na pohyblivý referenční index, v uvedené věci spadá do působnosti směrnice. Vnitrostátní soud je povinen přezkoumat jasnost a srozumitelnost ujednání stran hlavního předmětu plnění, stejně jako to, zda je ujednání o plnění úroku dostatečně pochopitelné i vůči spotřebiteli. Současně pak unijní úprava nebrání vnitrostátnímu soudu, aby nahradil smluvní ujednání o proměnlivé výši úroku ujednáním zákonným, jestliže by se jednalo o zneužívající smluvní ujednání a spotřebitel by jeho odstraněním ze smlouvy byl vystaven značně nepříznivým důsledkům.

Skutkově se v původním řízení před vnitrostátním soudem jednalo o spor mezi žalobcem (spotřebitelem) a bankovní společností, s níž došlo k uzavření smlouvy o hypotečním úvěru. Tato smlouva zahrnovala ujednání, na základě kterého se žalobcem placená úroková sazba měnila v závislosti na průměrné sazbě hypotečních úvěrů, platné v okamžiku revize úrokové sazby zveřejňované Španělskou národní bankou. V takovémto případě byla indexace pohyblivých úroků pro spotřebitele příznivá méně, než by tomu bylo v případě indexace na základě průměrné sazby evropského mezibankovního trhu (jež se jinak používá u naprosté většiny hypotečních úvěrů poskytovaných ve Španělsku). Žalobce se před vnitrostátním soudem domáhal určení neplatnosti tohoto ujednání z důvodu jeho tvrzené zneužívající povahy.

Vnitrostátní prvostupňový soud se na Soudní dvůr obrátil s předběžnými otázkami, jejichž podstatou zejména bylo, zda ujednání ve spotřebitelské smlouvě o hypotečním úvěru, odkazující na oficiální referenční index, spadá do působnosti směrnice (a zda tedy nespadá do výjimky v čl. 1 odst. 2 směrnice, jež imperativní ustanovení z její působnosti vylučuje); dále zda je vnitrostátní soud povinen přezkoumat transparentnost ujednání týkajícího se hlavního

předmětu smlouvy (ve smyslu čl. 4 odst. 2 a čl. 8 směrnice).

V návaznosti na uvedené bylo dále součástí předběžné otázky, zda pro určení transparentnosti předmětného ujednání o pohyblivé úrokové sazbě musí být přítomno nejen formální a gramatické hledisko, ale takovéto ujednání musí být taktéž pochopitelné pro průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele, aby porozuměl konkrétnímu způsobu výpočtu uvedené sazby; a rovněž, zda je třeba ustanovení směrnice (6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1) vykládat tak, že nevylučují (v případě, že je zneužívající ujednání stanovující užití referenčního indexu neplatné), aby vnitrostátní soud toto ujednání nahradil zákonným indexem, který by se jinak použil pro případ absence takového smluvního ujednání.

V reakci na uvedené otázky Soudní dvůr v první řadě konstatoval, že s ohledem na skutečnost, že namítaná vnitrostátní právní úprava předmětného referenčního indexu jeho použití v případě úvěrových smluv nepřikazovala (nýbrž jen určovala podmínky užití indexů a referenčních sazeb), namítané ujednání úrokové smlouvy nespadá do oblasti dotazované výjimky z působnosti směrnice, a do její působnosti tedy spadá.

K otázce přezkumu transparentnosti ujednání týkajícího se hlavního předmětu smlouvy Soudní dvůr v kontextu čl. 4 odst. 2 směrnice, z něhož plyne, že toto posouzení na vymezení hlavního předmětu smlouvy nedopadá, jestliže je sepsáno jasně a srozumitelně, uvedl, že jasnost a srozumitelnost je nutné posuzovat ve všech případech, a tedy i v případě ujednání, která se týkají hlavního předmětu smlouvy.

Pokud se jednalo o otázku, zda je třeba, aby pro soulad smluvního ujednání o pohyblivé úrokové sazbě s požadavkem transparentnosti bylo toto ujednání kromě formálního a gramatického hlediska posuzováno rovněž z pohledu srozumitelnosti průměrnému, běžně informovanému a přiměřeně pozornému a obezřetnému spotřebi-

teli stran jeho schopnosti pochopit fungování způsobu výpočtu sazby, Soudní dvůr konstatoval, že pokud se jedná o stanovení úroku na základě pohyblivé sazby, pouhá formální a gramatická srozumitelnost nepostačuje. Spotřebitel totiž musí mít možnost sám na základě přesných a srozumitelných kritérií ekonomické důsledky tohoto ujednání posoudit. Relevantními jsou v tomto směru zejména okolnosti, jako je obecná přístupnost hlavních prvků výpočtu úrokové sazby těm, kdo chtějí smlouvu uzavřít, a informování ze strany poskytovatele o dosavadním vývoji indexu.

V neposlední řadě, ohledně otázky, zda má vnitrostátní soud možnost nahradit zneužívající smluvní ustanovení zákonným indexem, Soudní dvůr zejména konstatoval, že

za situace, kdy úvěrová smlouva uzavřená se spotřebitelem nemůže po odstranění zneužívajícího ustanovení nadále existovat, čl. 6 odst. 1 směrnice nebrání tomu, aby soud zrušil toto ujednání a ve smlouvě je nahradil ustanovením zákonným, jestliže by jinak bylo třeba zrušit smlouvu jako celek, čímž by byl spotřebitel vystaven nepříznivým důsledkům. Takovéto nahrazení by bylo plně v souladu s účelem směrnice.

Jan Bena

[1] Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Rozsudek ze dne 11. 3. 2020 ve věci C-511/17, Lintner Rozsah přezkumu zneužívající povahy ustanovení spotřebitelské smlouvy

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr posuzoval otázku, jakým způsobem musí vnitrostátní soud posoudit žalobu spotřebitele, která směřuje vůči tvrzeným zneužívajícím ustanovením smlouvy ve smyslu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13/EHS [1] (dále jen směrnice), pokud se jedná i o ostatní její ustanovení, jež v žalobě namítána nebyla. Dospěl k závěru, že vnitrostátní soud není povinen i bez návrhu všechna ustanovení smlouvy zkoumat, nicméně je povinen přezkoumat ta z nich, jež souvisejí s předmětem sporu. Rovněž rozhodl, že ačkoliv je třeba při posuzování zneužívající povahy konkrétního ujednání zohlednit i všechna ostatní ujednání smlouvy (čl. 4 odst. 1 směrnice), toto v sobě nezabírá povinnost zkoumat i bez návrhu samostatně zneužívající povahu těchto jednotlivých ujednání.

Po skutkové stránce se v původním řízení před maďarskými soudy jednalo o spor mezi žalobkyní (spotřebitelkou) a bankou UniCredit, plynoucí ze smlouvy o hypotečním úvěru, která v sobě zahrnovala ustanovení umožňující jednostranné změny smlouvy ze strany banky. Žalobkyně se zde zejména s odkazem na směrnici domáhala určení neplatnosti předmětných ustanovení. Před prvostupňovým soudem neuspěla, soud odvolací věc nicméně vrátil s tím, že dle jeho výkladu unijního práva vyžaduje účinné použití směrnice posouzení celé sporné smlouvy i bez návrhu žalobkyně.

Prvostupňový soud v návaznosti na to žalobkyni vyzval k vyjádření, zda si mimo jiné přeje dovolávat se zneužívající

cí povahy i dalších, předtím v její žalobě neuvedených ustanovení smlouvy, a po absenci její reakce řízení zastavil (k uvedené výzvě došlo na základě zvláštní *ad hoc* právní úpravy vztahující se na tento typ smluv, v reakci na rozhodovací praxi maďarského Nejvyššího soudu, a přijaté po uzavření žalované smlouvy). Žalobkyně se posléze opět obrátila na odvolací soud, který napadené prvostupňové rozhodnutí potvrdil, pokud se jednalo o konkrétní smluvní ujednání, na která dopadala uvedená zvláštní právní úprava, ohledně zbývajících ustanovení však věc opět vrátil na první stupeň k dalšímu řízení.

Předkládající prvostupňový soud se následně obrátil na Soudní dvůr s předběžnými otázkami, jejichž podstatou zejména bylo, zda (i v kontextu vnitrostátního povinného zastoupení advokátem) musí být ve smyslu směrnice z hlediska zneužívající povahy posuzováno každé jednotlivé ustanovení bez ohledu na to, zda je jím pro vyřešení žalované otázky skutečně třeba se zabývat; a dále, zda je k určení zneužívající povahy ujednání, kterého se podaná žaloba věcně týká, třeba zkoumat i všechna ostatní ujednání ve smlouvě.

Soudní dvůr v prvé řadě připomněl, že žaloba v původním řízení napadala jen ta ujednání předmětné smlouvy, jež umožňovala žalované bance jednostranně smlouvu změnit. Stran povahy ochrany spotřebitele před zneužívajícími ustanoveními rovněž připomněl, že se jedná o pravidla kogentní povahy a nerovné postavení mezi stranami může

být nahrazeno pouze pozitivním zásahem; vnitrostátní soud tak zkoumá povahu zneužívajícího ustanovení z úřední povinnosti. Současně však uvedl, že takovýto přezkum musí respektovat meze předmětu sporu, jak jej vymezili účastníci řízení, účinnost ochrany tak tyto meze nemůže překročit.

V tomto kontextu ovšem vnitrostátní soud nesmí návrhy spotřebitele posuzovat formalisticky, nýbrž v kontextu uplatněných důvodů. Současně se vnitrostátní soud nemusí výlučně držet skutkových a právních okolností, které uplatnili účastníci řízení, naopak může z úřední povinnosti přijmout potřebná důkazní opatření za účelem zjištění, zda věc spadá do působnosti směrnice. Kromě uvedeného Soudní dvůr poznamenal, že jestliže vnitrostátní soud na základě skutkových či právních zjištění, která má k dispozici, má za to, že má určité ustanovení zneužívající charakter, má obecně povinnost informovat o tom účastníky řízení. Pokud tedy spotřebitel poté, co byl takto informován, nemá v úmyslu zneužívající povahu ustanovení napadnout, nemá soud povinnost jejich použití vyloučit.

Zejména s ohledem na shora uvedené skutečnosti Soudní dvůr konstatoval, že čl. 6 odst. 1 směrnice je třeba vykládat tak, že vnitrostátní soud při posuzování zneužívající povahy žalovaných ustanovení spotřebitelské smlouvy

nemá povinnost zkoumat bez návrhu jednotlivě všechna ostatní smluvní ujednání, která nebyla spotřebitelem namítána, nýbrž musí zkoumat pouze taková ujednání, která souvisejí s předmětem sporu, jak byl vymezen účastníky řízení.

Ke zbývajícím částem předložených otázek Soudní dvůr zprvu připomenul, že podle čl. 4 odst. 1 směrnice musí soud při posuzování zneužívající povahy smluvního ujednání, na němž je žaloba spotřebitele založena, zohlednit i všechna ostatní ujednání spotřebitelské smlouvy. Z uvedeného dle Soudního dvora nicméně i v návaznosti na již uvedené úvahy neplyne, že by vnitrostátní soud musel tato ujednání zkoumat samostatně i bez návrhu. V tomto ohledu tak dospěl k závěru, že ačkoliv při posuzování povahy smluvního ujednání, na němž jsou nároky spotřebitele založeny, je nutné zohledňovat rovněž všechna ostatní ujednání smlouvy, toto zohlednění samo o sobě nezahrnuje povinnost zkoumat i bez návrhu zneužívající povahu všech těchto ujednání.

Jan Bena

[1] Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ustanoveních ve spotřebitelských smlouvách.

Rozsudek ze dne 26. března 2020 ve věcech C-558/18 a C-563/18 Miasto Łowicz a Prokurator Generalny

Připustnost předběžné otázky týkající se polských opatření zavádějících režim kárného řízení proti soudcům

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Velký senát Soudního dvora Evropské unie se ve svém rozsudku ze dne 26. března 2020 ve věcech C-558/18 a C-563/18 Miasto Łowicz a Prokurator Generalny zabýval otázkou souladu nové polské právní úpravy, která se týká kárného režimu soudců, s právem jednotlivců na účinnou právní ochranu zaručeným článkem 19 odst. 1 druhým pododstavcem Smlouvy o Evropské unii (dále jako „SEU“). Rozhodl o nepřipustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, jelikož z předkládaných rozhodnutí nerypřývalo, že by mezi ustanovením unijního práva a spory v původních řízeních existoval vztah, který by požadovaný výklad činil nezbytným k tomu, aby předkládající soudy mohly na základě závěrů vyplyvajících z takového výkladu vynést své rozsudky.

Soudní dvůr v tomto rozsudku odpověděl na předběžnou otázku, která se v původním řízení týkala dvou sporů. V první věci bylo podle krajského soudu v Lodži, který se zabýval žalobou města Łowicz proti Státní pokladně o zaplacení peněžité částky, velmi pravděpodobné, že rozhodnutí, které má vydat, bude pro Státní pokladnu nepříznivé a že soudce v dané věci bude následně čelit kárnému řízení. I ve druhé věci, kde se jednalo o krajský soud ve Varšavě, který zvažoval v rámci trestního řízení mimořádné snížení trestu, byly vyjádřeny obavy, že proti soudcům v dané věci by mohlo být zahájeno kárné řízení. Uvedené soudy poukázaly na legislativní změny, k nimž došlo v Polsku a které podle jejich názoru vedou k ohrožení objektivitě a nestrannosti kárných řízení proti soudcům a je jimi dotčena nezávislost polských soudů. Nejprve poukázaly na složení nově vytvořeného kárného senátu

Nejvyššího soudu, který má rozhodovat o kárných věcech soudců v prvním i druhém stupni. Soudci tvořící uvedený senát byli jmenováni prezidentem republiky na návrh Státní soudcovské rady, která byla složena z patnácti nových členů, kteří nebyli jmenováni jinými soudci, jak tomu bylo doposud, ale Sejmem. Státní soudcovská rada měla také právo rozhodovat o odvoláních proti rozhodnutím předsedů soudů o přeložení soudců do jiných soudních kolegií. Nakonec byl zdůrazněn značný vliv, který má nynější ministr spravedlnosti (zastávající současně pozici generálního prokurátora) v rámci kárných řízení proti soudcům obecných soudů, přičemž neexistují odpovídající záruky spojené s tímto vlivem. Předkládající soudy byly toho názoru, že takto koncipovaná kárná řízení poskytují zákonodárné a výkonné moci prostředek, jak soudce, jejichž rozhodnutí jsou pro ně nepříznivá, zbavit funkce, čímž ovlivňují soudní rozhodnutí, která mají tyto soudci přijmout.

Podle předkládajících soudů tak předtím, než vynesou rozhodnutí, je nezbytné rozhodnout o otázce, zda výše uvedená vnitrostátní právní úprava kárného režimu soudců neohrožuje jejich nezávislost tím, že dotyčné jednotlivce zbavují práva na účinnou právní ochranu zaručeného čl. 19 odst. 1 druhým pododstavcem SEU. Proto se na Soudní dvůr obrátily s žádostí, aby vydal rozhodnutí o předběžné otázce vykládající uvedené ustanovení SEU.

Soudní dvůr rozhodujíc nejprve o své pravomoci poznamenal, že podle čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU členské státy stanoví prostředky nezbytné k zajištění dodržování práva jednotlivců na účinnou právní ochranu v oblastech pokrytých právem Unie. Uvedené ustanovení se má podle Soudního dvora vztahovat mimo jiné na každý vnitrostátní orgán způsobilý rozhodovat jakožto soud o otázkách, které se týkají uplatňování nebo výkladu unijního práva, a spadají tudíž do oblastí pokrytých tímto právem. Tak tomu bylo podle Soudního dvora i v tomto případě, když předkládající soudy mohou jakožto polské obecné soudy rozhodovat o otázkách týkajících se uplatňování nebo výkladu unijního práva a jakožto „soudy“ ve smyslu vymezeném tímto právem náleží do polského systému prostředků v „oblastech pokrytých právem Unie“ ve smyslu čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce SEU. Tyto soudy proto musí splňovat požadavky kladené na účinnou právní ochranu.

Následně se Soud zabýval přípustností položených otázek. V úvodu zopakoval, že postup zavedený čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále také „SFEU“) je nástrojem spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy, díky němuž Soudní dvůr poskytuje vnitrostátním

soudům výklad unijního práva. V tomto ohledu Soudní dvůr nevydává ani konzultativní stanoviska k obecným nebo hypotetickým otázkám. Ve smyslu čl. 267 SFEU požadované rozhodnutí o předběžné otázce musí být také „nezbytné“ k tomu, aby předkládající soud mohl vynést rozsudek ve věci, která mu byla předložena. Řízení o předběžné otázce dále předpokládá, že před vnitrostátními soudy skutečně probíhá spor, v jehož rámci mají vnitrostátní soudy vydat rozhodnutí, které může zohlednit rozsudek vydaný v rámci řízení o předběžné otázce. Následně musí mezi uvedeným sporem a ustanoveními unijního práva existovat takový vztah, aby byl tento výklad objektivně nezbytný pro rozhodnutí, které musí předkládající soud přijmout.

Ve vztahu k projednávané věci Soudní dvůr konstatoval, že předmětné spory nevykazují žádný vztah s unijním právem a že předkládající soudy nemají toto právo, včetně ustanovení čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec SEU, uplatňovat za účelem nalezení řešení uvedených sporů po meritorní stránce. Soudní dvůr dále připomněl, že již rozhodl o přípustnosti otázek týkajících se výkladu procesních ustanovení unijního práva, která byl dotyčný předkládající soud povinen použít k vynesení svého rozsudku. V tomto případě ale otázky položené v obou projednávaných věcech takový dosah neměly. Soudní dvůr konečně uvedl, že odpověď na tyto otázky ani nemůže poskytnout předkládajícím soudům výklad unijního práva, který by jim umožnil rozhodnout o procesních otázkách vnitrostátního práva před tím, než budou moci případně rozhodnout o meritu sporů v původních řízeních. Měl tedy za to, že položené otázky mají obecnou povahu a žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce prohlásil za nepřipustné.

Soudní dvůr v souvislosti s možnými obavami kárných řízení vůči polským soudcům dodal, že jeho judikatura přiznává vnitrostátním soudům co nejširší možnost obrátit se na Soudní dvůr mají-li za to, že věc, kterou projednávají, vyvolává otázky vyžadující výklad ustanovení unijního práva nezbytných pro vyřešení sporu, který jim byl předložen. Podle Soudního dvora tak nelze připustit, aby vnitrostátní soudci byli na základě vnitrostátních ustanovení vystaveni kárným řízením z důvodu, že předložili Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. Samotná vyhlídka kárného řízení totiž může u dotyčných vnitrostátních soudců narušit účinné využití možnosti obrátit se na Soudní dvůr a účinný výkon funkcí soudce pověřeného uplatňováním unijního práva.

Ladislav Kováč

Keflavík town from the harbor, Hotguymike, CC0

Rozsudek ze dne 26. 3. 2020 ve věci C-215/18, Primera Air Scandinavia K možnosti uplatnit náhradu za zpožděný či zrušený let při zakoupení zájezdu u cestovní kanceláře

Úplné znění rozsudku Tisková zpráva

Soudní dvůr Evropské unie se zabýval otázkou, zda může cestující, jehož let byl zpožděn o tři hodiny nebo více, podat žalobu na náhradu škody podle článků 6 a 7 nařízení č. 261/2004 [1] proti provozujícímu leteckému dopravci, i když mezi tímto cestujícím a tímto leteckým dopravcem nebyla uzavřena smlouva a let byl součástí smlouvy o zájezdu uzavřené s třetí osobou (cestovní kancelář), a zda taková žaloba spadá pod pojem „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 nařízení Brusel I [2]. Dospěl k závěru, že cestující může v takovém případě podat žalobu u soudu místa poskytnutí služby letecké dopravy. I když totiž mezi tímto cestujícím a dopravcem nebyla uzavřena smlouva, spadá taková žaloba pod věci týkající se smlouvy nebo nároků ze smlouvy ve smyslu nařízení Brusel I.

Žalobkyně uzavřela s cestovní kanceláří FIRO-tour a.s. smlouvu o zájezdu, která zahrnovala jednak leteckou přepravu mezi Prahou a Keflavíkem (Island), zajišťovanou společností Primera Air Scandinavia, a jednak ubytování na Islandu. Let, uskutečněný v roce 2013, byl nicméně zpožděn o více než čtyři hodiny, a proto žalobkyně v souladu s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 nařízení č. 261/2004 podala na leteckou společnost žalobu na náhradu škody v paušální výši 400 EUR.

Ačkoliv má letecká společnost sídlo v Dánsku, byla žaloba podána v České republice, tedy v místě odletu. To však vedlo nižší soudy k zastavení řízení pro nedostatek jejich mezinárodní pravomoci (v souladu s terminologií nařízení dále jen „příslušnosti“). Po kasačním zásahu ze strany Nejvyššího soudu, který nižším soudům přikázal posoudit pasivní legitimaci letecké společnosti a mezinárodní příslušnost v intencích čl. 5 bodu 1 a čl. 15 a 16 nařízení Brusel I, se prvostupňový soud rozhodl přerušit řízení a obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr Evropské unie.

Předkládající soud předložil Soudnímu dvoru 3 dotazy, jež se týkaly toho, 1) zda je letecká společnost pasivně legitimovaná k uspokojení nároků plynoucích z nařízení č. 261/2004, 2) zda existoval mezi žalobkyní a leteckou společností smluvní vztah ve smyslu čl. 5 nařízení Brusel I,

ačkoliv byla smlouva uzavřena s cestovní kancelář, a 3) zda lze tento vztah kvalifikovat jako spotřebitelský vztah ve smyslu čl. 15 až 17 nařízení Brusel I.

Soudní dvůr nejprve připomněl, že pojem „provozující letecký dopravce“ ve smyslu nařízení č. 261/2004 zahrnuje nejenom leteckého dopravce, který provádí nebo zamýšlí provést let v rámci smlouvy uzavřené s cestujícím, ale také leteckého dopravce, který provádí nebo zamýšlí provést let v zastoupení třetí osoby, která uzavřela smlouvu s tímto cestujícím, např. cestovní kanceláře. Cestující, jehož let byl významně zpožděn, se proto může vůči provozujícímu leteckému dopravci dovolávat nařízení č. 261/2004, i když mezi ním a provozujícímu leteckým dopravcem nebyla uzavřena smlouva.

Tento závěr se podle Soudního dvora navíc uplatní i v případě, kdy jde o smlouvu o zájezdu (tedy o souborných službách pro cesty ve smyslu směrnice 90/314 [3]). Z historie vzniku nařízení č. 261/2004 totiž podle Soudního dvora a generálního advokáta vyplývá, že unijní normotvůrce neměl v úmyslu vyloučit cestující, jejichž let je součástí zájezdu, z působnosti tohoto nařízení. Jeho úmyslem naopak bylo přiznat jim práva stanovená v tomto nařízení, aniž by byla dotčena ochrana, kterou jim přiznává směrnice 90/314.

Následně Soudní dvůr přistoupil k posouzení mezinárodní příslušnosti, konkrétně zda je možné v souladu s čl. 5 bodu 1 nařízení Brusel I podat žalobu v místě, kde měl být či byl závazek splněn, tj. v místě poskytnutí služby letecké dopravy. Takovým místem totiž může být Česká republika, neboť se jedná o místo odletu. Soudní dvůr v tomto směru nejprve připomněl, že uzavření smlouvy není podmínkou použití čl. 5 bodu 1 nařízení Brusel I, musí však být identifikovatelný závazek, jenž osoba svobodně přijala vůči jiné osobě, a o který se žaloba opírá.

Soudní dvůr dospěl k závěru, že letecká společnost v daném případě provedla let v zastoupení cestovní kanceláře, která s žalobcem uzavřela smlouvu o zájezdu. Soudní dvůr konkrétně zdůraznil, že na provozujícího leteckého dopravce, který stejně jako Primera Air Scandinavia neuza-

vřel smlouvu s cestujícím, ale v zastoupení cestovní kanceláře vůči němu plní povinnosti podle nařízení č. 261/2004, musí být nahlíženo tak, že plní závazky svobodně přijaté vůči této cestovní kanceláři. Soudní dvůr v tomto ohledu upřesnil, že tyto závazky vyplývají ze smlouvy o zájezdu, kterou cestující uzavřel s dotčenou kanceláří. S ohledem na uvedené Soudní dvůr konstatoval, že na žalobu na náhradu škody za významné zpoždění letu, kterou cestující podal proti provozujícímu leteckému dopravci, jenž není smluvním partnerem cestujícího, musí být nahlíženo tak, že spadá pod věci týkající se smlouvy nebo nároků ze smlouvy ve smyslu čl. 5 bodu 1 nařízení Brusel I. Cestující proto musí mít možnost podat žalobu na náhradu škody proti dopravci u soudu místa odletu.

Jelikož v posuzovaném případě byla místem odletu Praha, budou české soudy mezinárodně příslušné žalobu na náhradu škody projednat.

Závěrem nicméně Soudní dvůr upřesnil, že uvedená situace naopak nespadá do působnosti článků nařízení Brusel I týkajících se zvláštní příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv. Důvodem je, že na rozdíl od podmínek pro uplatnění pravidel o zvláštní příslušnosti, která vyplývají z čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001, je pro uplatnění pravidel

pro určení příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv rozhodující, aby strany sporu byly rovněž smluvními stranami. Opačný závěr by byl v rozporu s cíli nařízení Brusel I, kterými je zejména snaha zajistit vysokou předvídatelnost ohledně určení příslušnosti. Možnost, kterou má spotřebitel, aby žaloval profesionála či podnikatele u soudu, v jehož obvodu má tento spotřebitel bydliště, je totiž vyvážena požadavkem, aby mezi sebou uzavřeli smlouvu, z čehož vyplývá uvedená předvídatelnost pro žalovaného.

Lukáš Boháček

[1] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/9.

[2] Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

[3] Směrnice Rady ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy.

MONITORING LITERATUREY

System evropského práva

- Maiani F., Migliorini S. One principle to rule them all? Anatomy of mutual trust in the law of the Area of Freedom, Security and Justice, *Common Market Law Review*, 1/2020.
- Mitsilegas V. Autonomous concepts, diversity management and mutual trust in Europe's area of criminal justice, *Common Market Law Review*, 1/2020.
- Heliskoski J. The procedural law of international agreements: A thematic journey through Article 218 TFEU, *Common Market Law Review*, 1/2020.
- Santander S., Vlassis A. EU in Global Affairs: Constrained Ambition in an Unpredictable World? *European Foreign Affairs Review*, 1/2020.

Základní práva a ústavní soudnictví

- Lenaerts K. New Horizons for the Rule of Law Within the EU, *German Law Journal*, 1/2020.
- Lurie G. Proportionality and the Right to Equality, *German Law Journal*, 2/2020.
- Drinóczi T. Constitutional Identity in Europe: The Identity of the Constitution. A Regional Approach, *German Law Journal*, 2/2020.
- Kochenov D., Belavusau U. Same-sex spouses: More free movement, but what about marriage? *Common Market Law Review*, 1/2020.
- Petr M. Zásada ne bis in idem v unijním soutěžním právu, *Právník*, 2/2020.

Evropské civilní právo

- Lynskey O. Delivering Data Protection: The Next Chapter, *German Law Journal*, 1/2020.

Srovnávací právo

- Tichý L. Cizí právo v dovolacím řízení, *Právník*, 3/2020.

Jan Bena

Příspěvky nejsou oficiálními vyjádřeními Nejvyššího soudu.

© Nejvyšší soud, ISSN 2464-8531

1/2020
BULLETIN

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA